

ARCHEOLOGISCHE EVALUATIE VAN HET BODEMARCHIEF TER HOOGTE VAN DE EVERGEMSESTEENWEG 200 TE WONDELGEM (GENT, OOST-VLAANDEREN)

VERSLAG VAN RESULTATEN

ABO Archeologische Rapporten 670

Rapport opgemaakt door: Tine Van denhaute

Derbystraat 51

9051 Gent

juni 2021

Dossiernr. 23497.R.01

Projectcode OE: 2018C36

Gent

COLOFON

Titel

Archeologische evaluatie van het bodemarchief ter hoogte van de Evergemsesteenweg 200 te Wondelgem (Gent, Oost-Vlaanderen)

Auteur

Tine Van denhaute

Projectnummer

- 23497 (intern)
- 2018C36 (Agentschap Onroerend Erfgoed)

Plaats en Datum

Gent, juni 2021

Reeks en nummer

ABO archeologische rapporten 670

ISSN 2406-3940

RAPPORTFICHE

Template

Versies		
Versie	Datum	Status
v0	16/4/2021	Interne draft
v1	16/4/2021	Externe draft / definitieve versie
v2	16/6/2021	Definitieve versie

Projectteam	
<i>Functie</i>	<i>Naam</i>
Projectleider	Tine Van denhaute
Kwaliteitscontrole	Jan Coenaerts
Business Unit Manager	Toon Moeskops
General Director	Patrick Hambach

INHOUD

DEEL 1 Verslag van Resultaten	7
1 Inleiding	7
1.1 Thesaurus	7
1.2 Administratieve gegevens	7
1.3 Doel van het onderzoek	8
1.4 Aanleiding van het onderzoek	8
1.5 Afbakening onderzoeksgebied	8
1.6 Onderzoeksstrategie	11
2 Aard van de bedreiging	11
2.1 Huidige situatie	11
2.2 Toekomstige situatie	18
3 Assessmentrapport: Landschappelijke analyse	21
3.1 Topografische situering	21
3.2 Bodemkundige situering	25
4 Assessmentrapport: archeologische voorkennis	31
4.1 Inventarissen onroerend erfgoed	32
4.2 Cartografische Bronnen	41
4.3 Recente landschapsveranderingen	47
5 Besluit	51
5.1 Interpretatie en datering	51
5.2 Inschatting potentieel tot kennisvermeerdering	52
5.3 Samenvatting	52
6 Kwaliteitscontrole en ondertekening	54
7 Bibliografie	55

LIJST VAN FIGUREN

Figuur 1: Het studiegebied aangeduid op de GRB-basiskaart (Geopunt 2021)	9
Figuur 2: Kadasterplan met aanduiding van het studiegebied (CadGis 2021)	10
Figuur 3: De huidige toestand van het gebied op een orthofoto uit 2020 (Geopunt 2021)	11
Figuur 4: Grondplan van het loodsgebouw (Stadsarchief Gent, 2021)	13
Figuur 5: Doorsnede loods, vooraanzicht (Stadsarchief Gent, 2018)	14
Figuur 6: Doorsnede loods, zijaanzicht (Stadsarchief Gent, 2021)	14
Figuur 7: Inplantingsplan van het bureel uit 2001 (Stadsarchief Gent 2021)	15
Figuur 8: Doorsnede van het bureel uit 2001 (Stadsarchief Gent 2021)	16
Figuur 9: Doorsnede van de woning aan de Evergemsesteenweg 200 (Stadsarchief Gent 2021)	17
Figuur 10: De bouwplannen voor het toekomstige Lidl-filiaal (Initiatiefnemer 2021)	19
Figuur 11: Doorsnedes van de toekomstige situatie (Initiatiefnemer 2021)	20
Figuur 12: Topografische kaart met aanduiding van het studiegebied (Geopunt 2021)	21
Figuur 13: DTM (1m) met aanduiding van het studiegebied (Geopunt 2021)	22
Figuur 14: Skyview voor de omgeving van het studiegebied (Geopunt 2021)	23
Figuur 15: Hoogteprofiel oost-west (Geopunt 2021)	23
Figuur 16: Hoogteprofiel noord-zuid (Geopunt 2021)	24
Figuur 17: De genomen hoogteprofielen voor het studiegebied (Geopunt 2021)	24
Figuur 18: Gedigitaliseerde bodemkaart (1:20.000) met aanduiding van het studiegebied (Geopunt 2021)	25
Figuur 19: Quartairgeologische sequentie ter hoogte van het studiegebied (Geopunt 2021)	26
Figuur 20: Quartairgeologische kaart met aanduiding van het studiegebied (Geopunt 2021)	27
Figuur 21: Gedigitaliseerde Tertiairgeologische kaart (1:50.000) met aanduiding van het onderzoeksgebied (Geopunt 2021)	28
Figuur 22: Bodemerosiekaart op perceelniveau met aanduiding van het onderzoeksgebied (Geopunt 2021)	29
Figuur 23: Het studiegebied weergegeven op de bodembedekkingskaart (Geopunt 2021)	30
Figuur 24: Tabel met geraadpleegde bronnen	31
Figuur 25: Bouwkundig erfgoed in de omgeving van het studiegebied (Geoportaal 2018)	33
Figuur 26: Tabel met het bouwkundig erfgoed	34
Figuur 27: Beschermd monumenten in de omgeving van het studiegebied (Geoportaal 2021)	34
Figuur 28: Tabel met beschermd monumenten in de omgeving van het studiegebied	35
Figuur 29: Alle CAI-meldingen in de nabije omgeving (Geoportaal 2018)	37
Figuur 30: Overzichtstabel CAI in de nabije omgeving	38
Figuur 31: Archeologienota's en nota's waarvan reeds akte genomen werd (Geopunt 2021)	40
Figuur 32: Het studiegebied aangeduid op de Frickxkaart (Geopunt 2021)	41
Figuur 33: De ruime regio rond het studiegebied (groen) op de Ferrariskaart (Geopunt 2021)	42
Figuur 34: Het studiegebied aangeduid op de Ferrariskaart (Geopunt 2021)	43
Figuur 35: Het studiegebied aangeduid op de Atlas der Buurtwegen (Geopunt 2021)	44
Figuur 36: Het studiegebied aangeduid op de Vandermaelenkaart (Geopunt 2021)	45
Figuur 37: Het studiegebied aangeduid op de Poppkaart (Geopunt 2021)	46
Figuur 38: Het studiegebied op de kaart van het ministerie van Openbare werken en Wederopbouw (Geopunt 2021)	47
Figuur 39: Foto van het studiegebied uit 1962 (Stadsarchief Gent, 2021)	48
Figuur 40: Foto van het studiegebied uit 1962 (Stadsarchief Gent, 2021)	48
Figuur 41: Het studiegebied op een luchtfoto uit 1971 (Geopunt 2021)	49
Figuur 42: Het studiegebied op een luchtfoto uit de periode 1979-1990 (Geopunt 2021)	49

Figuur 43: Het studiegebied op een luchtfoto uit 2020 (Geopunt 2021)	50
--	----

DEEL 1 VERSLAG VAN RESULTATEN

1 INLEIDING

1.1 THESAURUS

Bureauonderzoek, Wondelgem, Gent, Evergemsesteenweg

1.2 ADMINISTRATIEVE GEGEVENS

Projectcode	Onroerend Erfgoed: 2018C36
ISSN-nummer	2406-3940
Erkend Archeoloog	ABO nv
Erkenningsnummer	OE/ERK/Archeoloog/2017/00167
Naam + adres onderzoeksgebied	
- straat + nr.:	Evergemsesteenweg 200
- postcode :	9032
- fusiegemeente :	Wondelgem
- land :	België
Lambertcoördinaten X/Y (EPSG:31370)	N: 64888,7934/202595,1754 O: 64851,8663/202528,3961 Z: 64900,3546/202459,5461 W: 64995,0881/202464,8954
Kadaster	
- Gemeente :	Gent
- Afdeling :	30
- Sectie :	A
- Percelen :	A257p, A257r, A257s
- Onderzoekstermijn	April 2021
- Thesauri	Bureauonderzoek, Wondelgem, Gent, Evergemsesteenweg

1.3 DOEL VAN HET ONDERZOEK

Het doel van de archeologienota is nagaan in hoeverre het archeologisch archief dat potentieel aanwezig is op een terrein is bedreigd door een nakende ingreep in de bodem. Het onderzoek heeft drie objectieven. Ten eerste wordt een inschatting gemaakt van het archeologisch potentieel van de site. Daarnaast wordt nagegaan welke bewaring we kunnen verwachten van deze archeologische resten. Ten derde wordt nagegaan wat de impact van de geplande ingreep in de bodem zal zijn op deze resten.

De gegevens voor deze analyse worden gehaald uit bestaande en ontsloten landschappelijke, bouwkundige en archeologische inventarissen en kaarten in combinatie met de plannen geleverd door de opdrachtgever. Op basis van de resultaten van dit onderzoek zal een advies worden geformuleerd voor eventueel archeologisch vervolgonderzoek; in situ bewaring of vrijgave van het terrein.

1.4 AANLEIDING VAN HET ONDERZOEK

Deze archeologienota kwam tot stand in opdracht van de initiatiefnemer naar aanleiding van de bouw van een filiaal van een warenhuisketen aan de Evergemsesteenweg nr. 200 te Wondelgem (Gent).

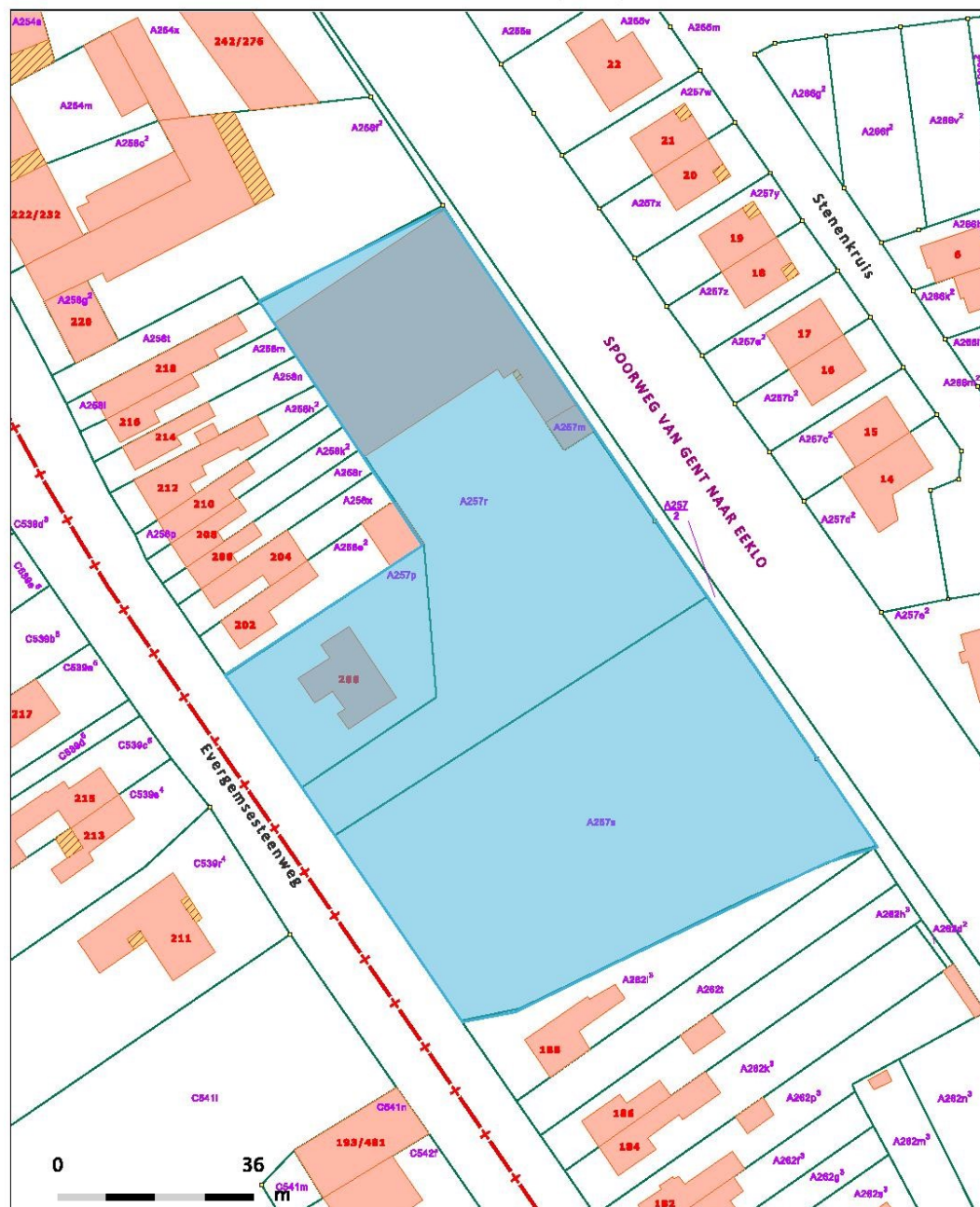
Doordat de oppervlakte van de percelen waarop deze ingreep betrekking heeft de grens van 3.000m² overschrijdt (ca. 8.800m²) en de ingreep in de bodem de grens van 1.000m² overschrijdt (ca. 7.252m²) buiten een archeologische zone, moet er in het kader van het Onroerend Erfgoeddecreet voorafgaand aan een omgevingsvergunning, een archeologienota worden opgemaakt om het archeologisch potentieel te evalueren (art. 5.4.1. Onroerend Erfgoeddecreet). Hierbij wordt bijgevolg een archeologienota opgemaakt op basis van bureauonderzoek.

1.5 AFBAKENING ONDERZOEKSGBIED

Het studiegebied is gelegen aan de Evergemsesteenweg 200 te Wondelgem op de percelen A257p, A257r en A257s. Figuur 1 toont de ligging van het studiegebied op de GRB basiskaart. Op figuur 2 is het studiegebied te zien op het kadasterplan. Het studiegebied maakt uit van de gemeente Wondelgem. Deze gemeente is in 1977 gefusioneerd met de stad Gent. De Ringvaart om Gent bevindt zich op ca. 600m ten noorden van het studiegebied, de haven van Gent op ca. 1km ten zuidoosten. Het centrum van Wondelgem bevindt zich op ca. 1km ten zuiden van het studiegebied.

Figuur 1: Het studiegebied aangeduid op de GRB-basiskaart (Geopunt 2021)

© 07/03/2018 - De AAPD is de auteur van het kadastraal percelenplan en de producent van de databank waarin deze gegevens zijn opgenomen en geniet de intellectuele eigendomsrechten opgenomen in de Auteurswet en de Databankenwet. Vanaf 01/01/2018 worden de gebouwen op het kadastraal percelenplan geleidelijk vervangen door een dataset beheerd door de gewesten. De AAPD zal dan niet langer verantwoordelijk zijn voor de voorstelling van de gebouwen op het kadastraal percelenplan.

Figuur 2: Kadasterplan met aanduiding van het studiegebied (CadGis 2021)

1.6 ONDERZOEKSSTRATEGIE

Volgende twee stappen worden ondernomen om een archeologisch verwachtingsprofiel op te stellen:

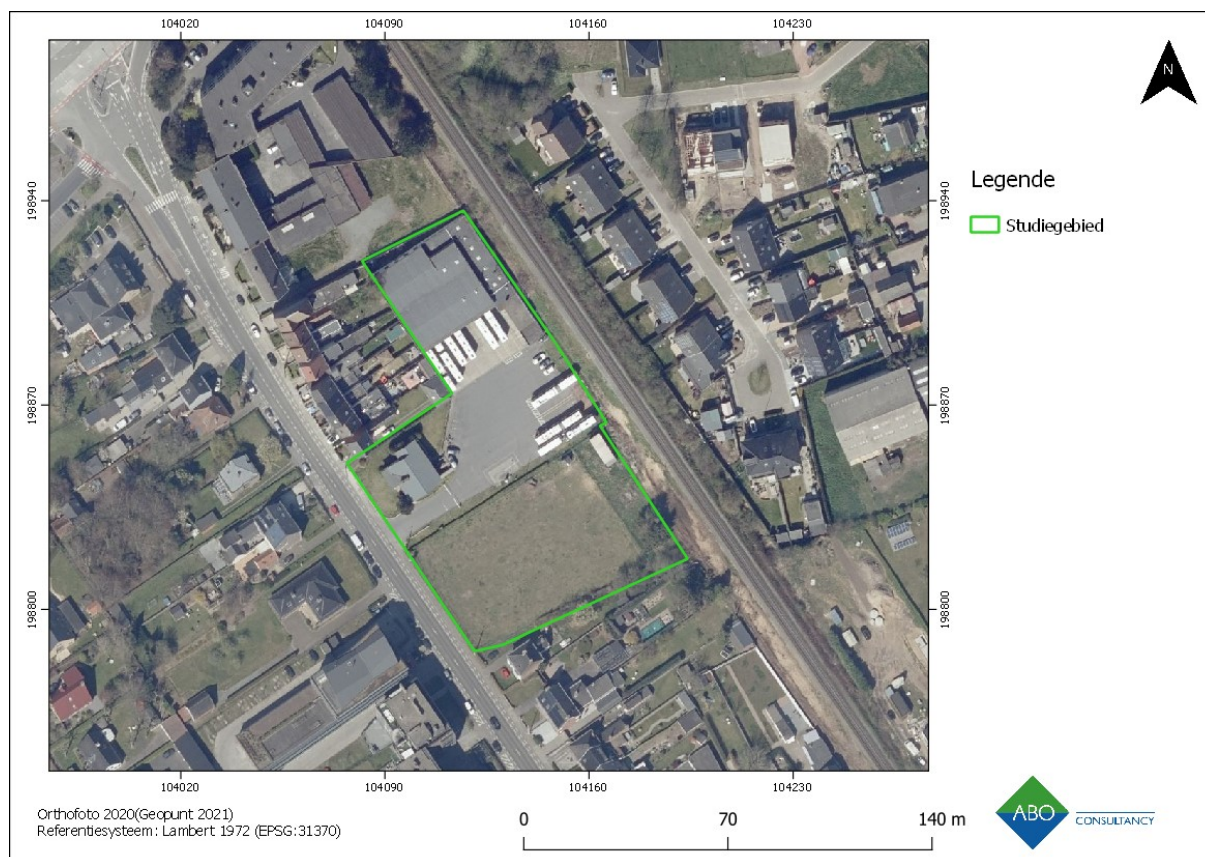
- 1) Een analyse van de bestaande en ontsloten landschappelijke gegevens plaatst het studiegebied in een breder landschappelijk kader (hfst.3). Hiervoor werden zowel kaartmateriaal als literaire bronnen geconsulteerd.
- 2) Een analyse van de bestaande en ontsloten historische en archeologische gegevens geven inzicht in het archeologisch potentieel van het studiegebied (hfst.4). Hierbij werden voornamelijk inventarissen onroerend erfgoed en historische kaarten geraadpleegd.

Het archeologisch verwachtingsprofiel wordt vervolgens geconfronteerd met de aard van de geplande werken teneinde de impact van het archeologisch potentieel te bepalen en een advies te formuleren.

2 AARD VAN DE BEDREIGING

2.1 HUIDIGE SITUATIE

Het studiegebied is gelegen in een bebouwde zone aan de rand van Wondelgem, een deelgemeente van Gent. Het studiegebied bevindt zich op ongeveer 4km ten noorden van de Gentse stadskern. Het centrum van Evergem bevindt zich op ca. 1,5km ten zuiden van het studiegebied. Op het terrein bevindt zich het autobusbedrijf Ganda Cars. In het noorden van het terrein bevindt zich dan momenteel ook een loods voor de autobussen en een kantoorruimte. Het middelste gedeelte van het terrein bestaat uit een woning met tuin aan de straatkant en een ruime, verharde parking. Het zuidelijke gedeelte van het terrein is momenteel een grasveld.

Figuur 3: De huidige toestand van het gebied op een orthofoto uit 2020 (Geopunt 2021)

2.1.1 LOODS

De loods in het noorden van het terrein werd gebouwd in 1962. Het grondniveau bestaat uit een vloerplaat van 0,15m diep. In het oostelijk deel van het gebouw komen hieronder ook nog twee smeerputten bij met een diepte van 1,40m en een vloerplaat van 0,30m. Deze putten zijn ongeveer 12m lang. De loods is aan de muren gefundeerd op palen die tot -0,90m-mv diep gaan. De loods is aan de muren dus tot -1,05m-mv vestoord. Lokaal is er een verstoring tot -2,75m-mv in het oostelijk gedeelte waar zich de smeerputten bevinden. De milieu-hygiënische boringen tonen echter aan dat de ondergrond aan de binnenzijde van de loods niet verstoord is (cf. hst.5).

2.1.2 UITBREIDING LOODS

In 2001 werd een extra stuk bij deze loods gebouwd als bureauruimte. Dit gedeelte bevindt zich haaks op de oostelijke zijde van de loods, langs de spoorlijn. Het vloerniveau bestaat uit 0,15m stortbeton, de fundering bestaat uit palen en gaat tot -1,10m-mv diep. In totaal betreft het hier dus een verstoring van -1,25m-mv. Ook deze verstoring blijft beperkt tot de buitenmuren.

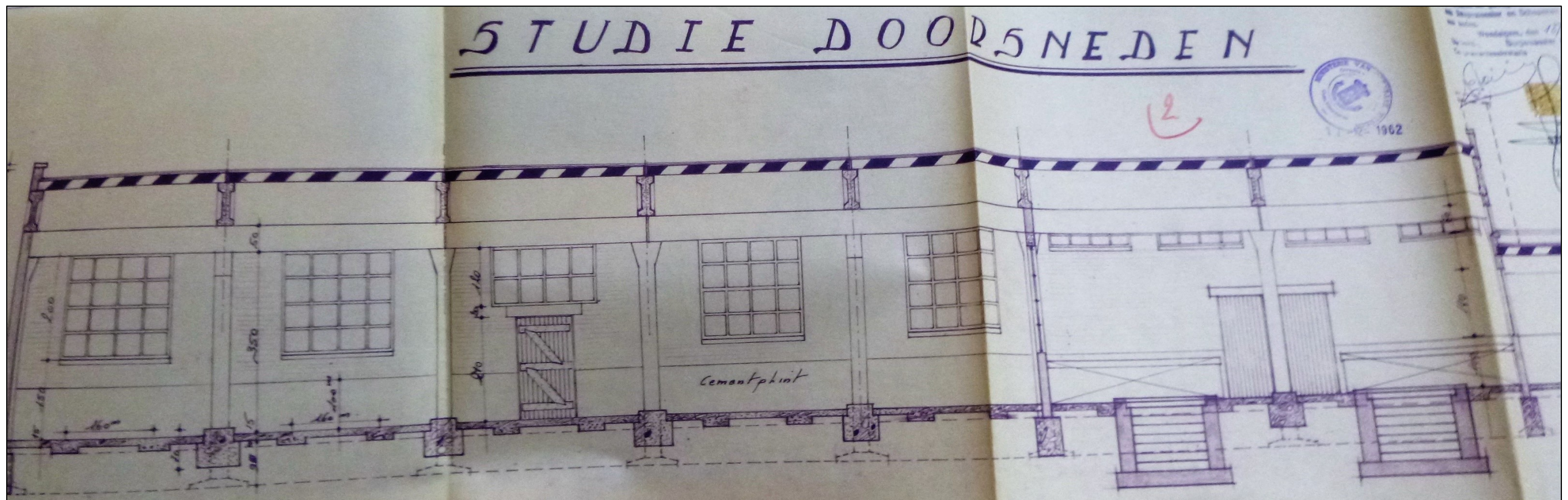
2.1.3 WONING

De woning aan de straatzijde werd gebouwd in 1962. Deze is ingeplant op een verhoging van ongeveer 1,5m hoog en is onderkelderd. Deze kelder is 2m diep en rust op een vloerplaat van 30cm. Rekening houdend met de verhoging is de bodem hier dus reeds verstoord tot -0,80m-mv.

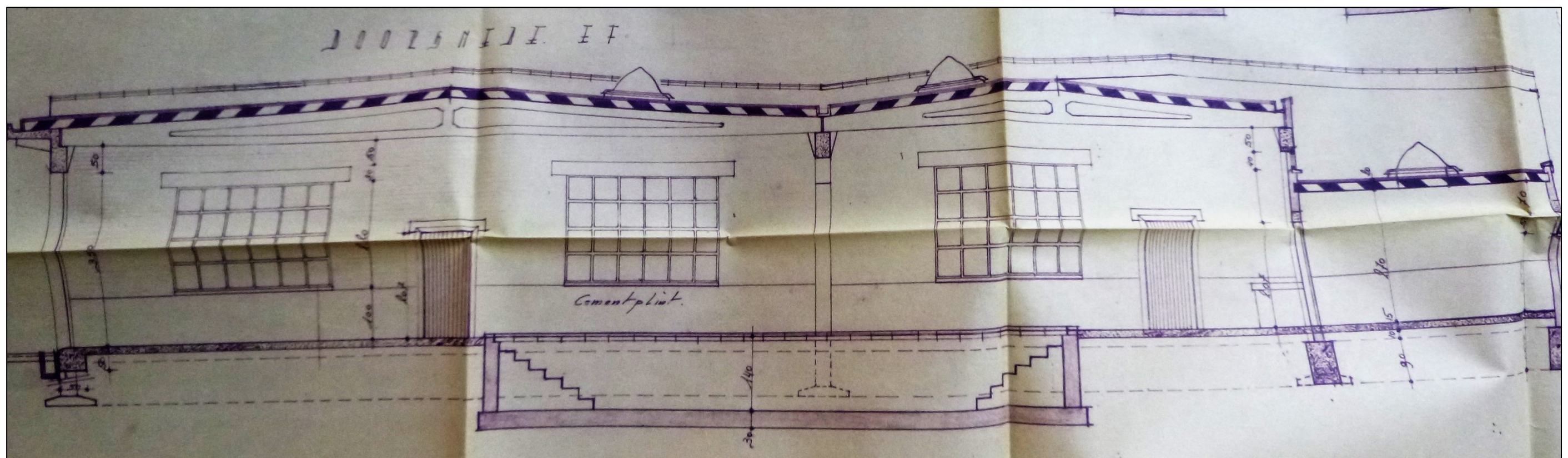
Algemeen kan geconcludeerd worden dat de huidige verstoring vrij beperkt gebleven is. Het is dan ook mogelijk dat het bodemarchief bewaard gebleven is. Figuren 4,5 en 6 geven het grondplan van de loods en de doorsnedes weer. Figuren 7 en 8 tonen het grondplan en de doorsnede van de bureauruimte uit 2001. Tot slot is een doorsnede van de woning te zien op figuur 9.

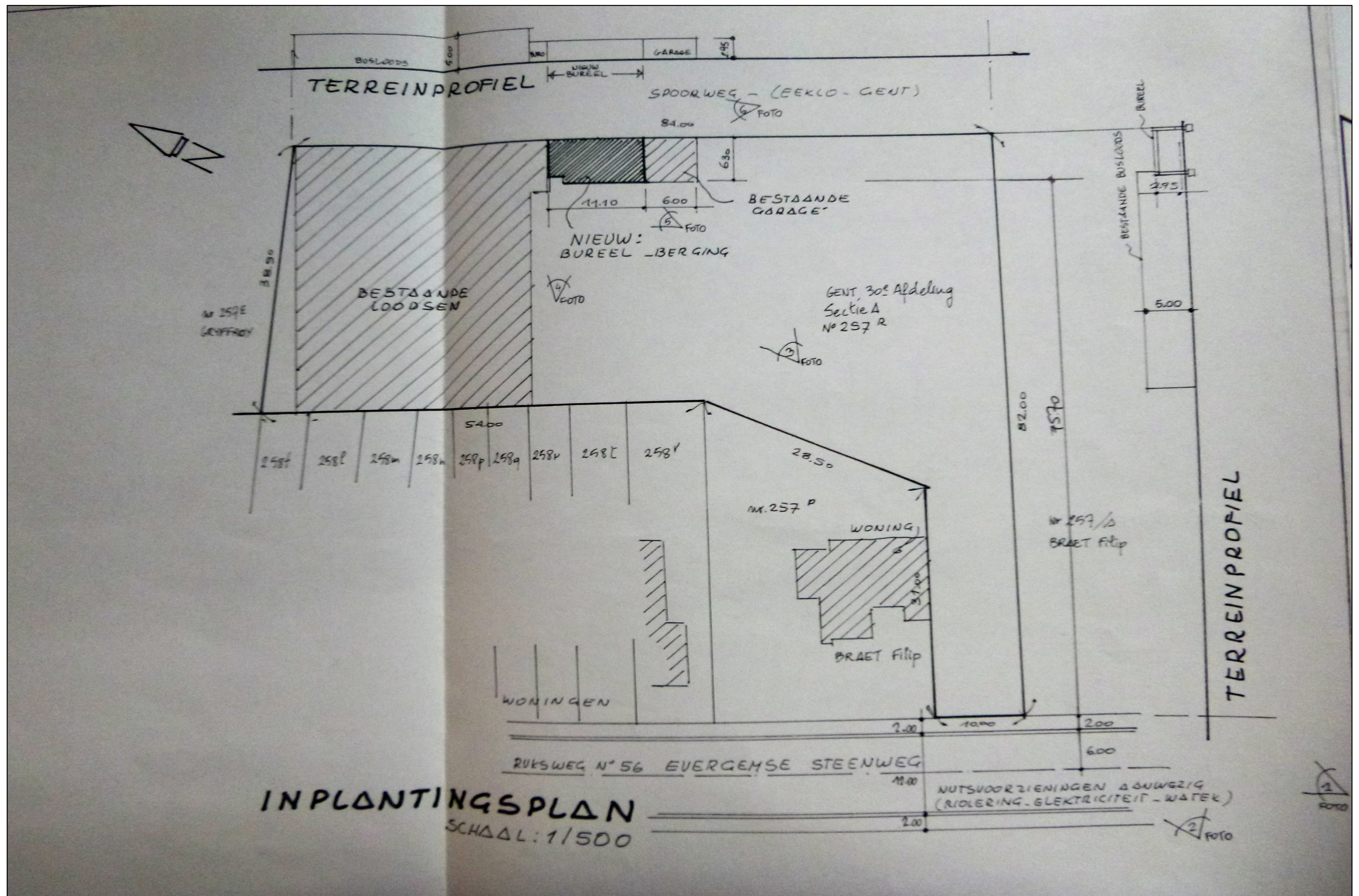
Figuur 4: Grondplan van het loodsgebouw (Stadsarchief Gent, 2021)

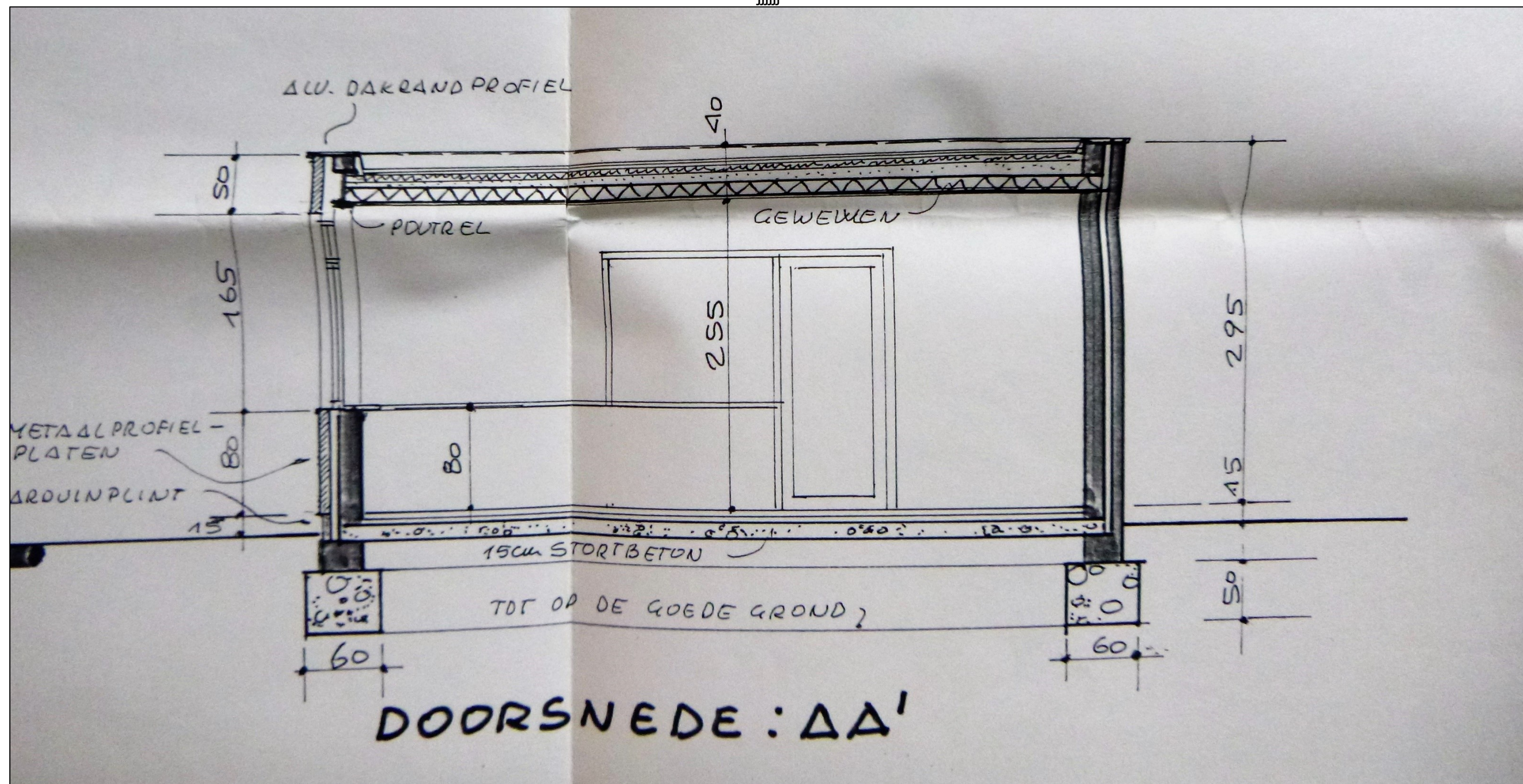
Figuur 5: Doorsnede loods, vooraanzicht (Stadsarchief Gent, 2018)

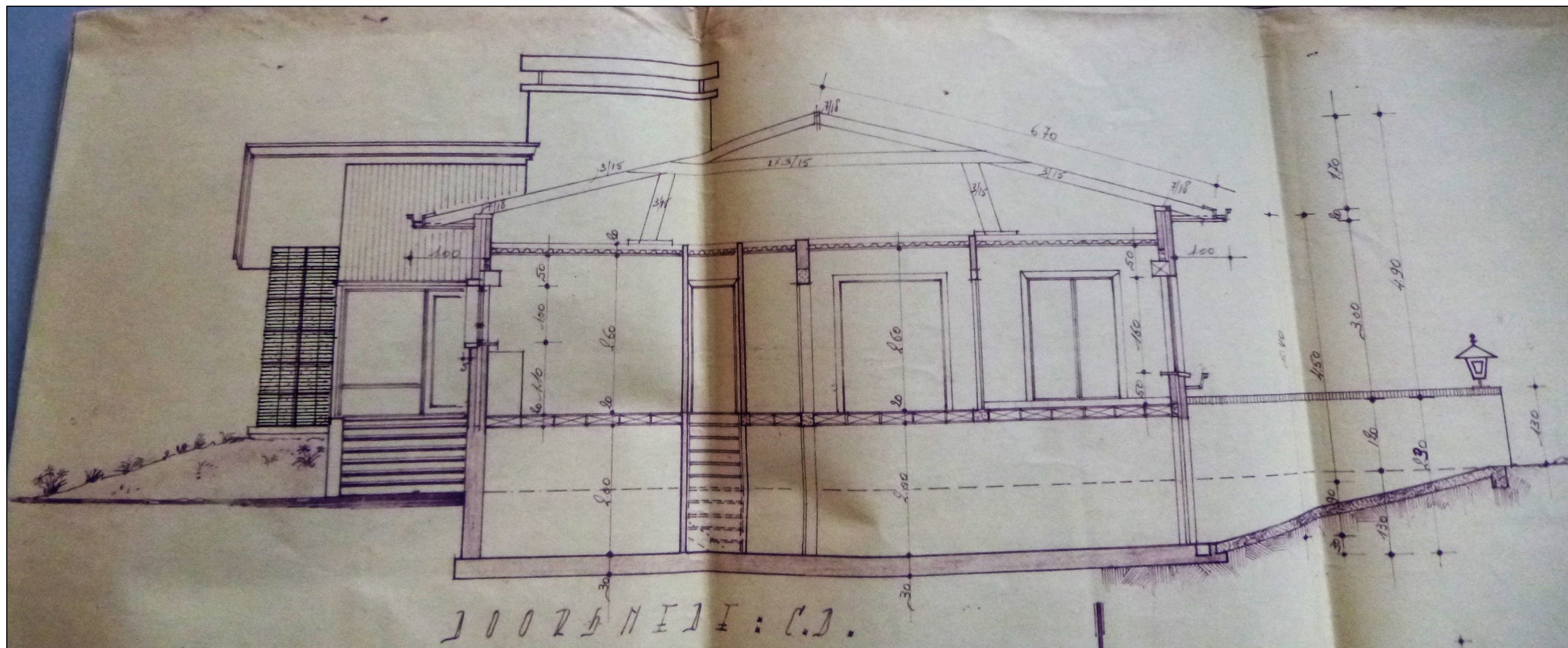
Figuur 6: Doorsnede loods, zijaanzicht (Stadsarchief Gent, 2021)

Figuur 7: Inplantingsplan van het bureel uit 2001 (Stadsarchief Gent 2021)

Figuur 8: Doorsnede van het bureel uit 2001 (Stadsarchief Gent 2021)

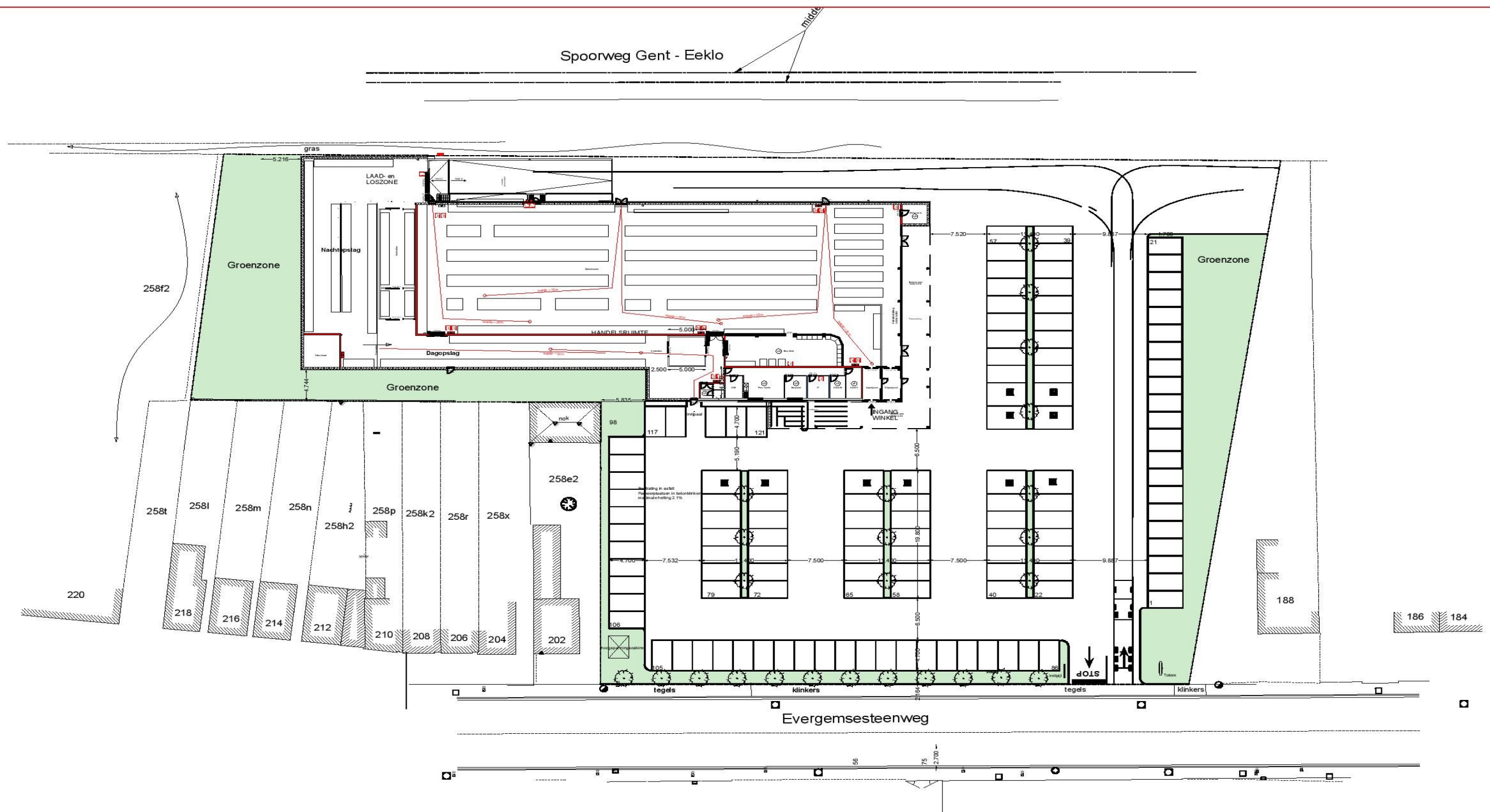

Figuur 9: Doorsnede van de woning aan de Evergemsesteenweg 200 (Stadsarchief Gent 2021)

2.2 TOEKOMSTIGE SITUATIE

Op het perceel zal na de sloop van de huidige gebouwen een Lidl-filiaal gebouwd worden. Rondom het winkelgebouw zal een ruime parking voor klanten worden aangelegd.

Op de bouwplannen (figuur 4) is te zien waar de winkelzone en de parkeerzones zullen ingeplant worden. Voor de winkelzone zal een sleuffundering tot -80cm-mv gegraven worden. Deze fundering zal enkel aangelegd worden onder de buitenmuren en draagmuren. De binnenzijde van de winkel zal bestaan uit een vloerplaat die minimaal tot -50cm-mv diep gaat. Voor de geplande loskade in de noordwestelijke hoek van het gebouw zal de verstoring tot -1,80m-mv diep reiken. De parkeerzone zal aangelegd worden met een laag asfalt die tot -50cm-mv reikt. Figuren 10 en 11 geven de bouwplannen voor de toekomstige situatie weer.

LIDL WONDELGEM

alle gegevens zijn in overeenstemming
met het concrete ontwerp te controleren

Voorstel
121 plaatsen

Voorwerp

schaal
1/500

datum
09-10-2017

BE

blad nr.

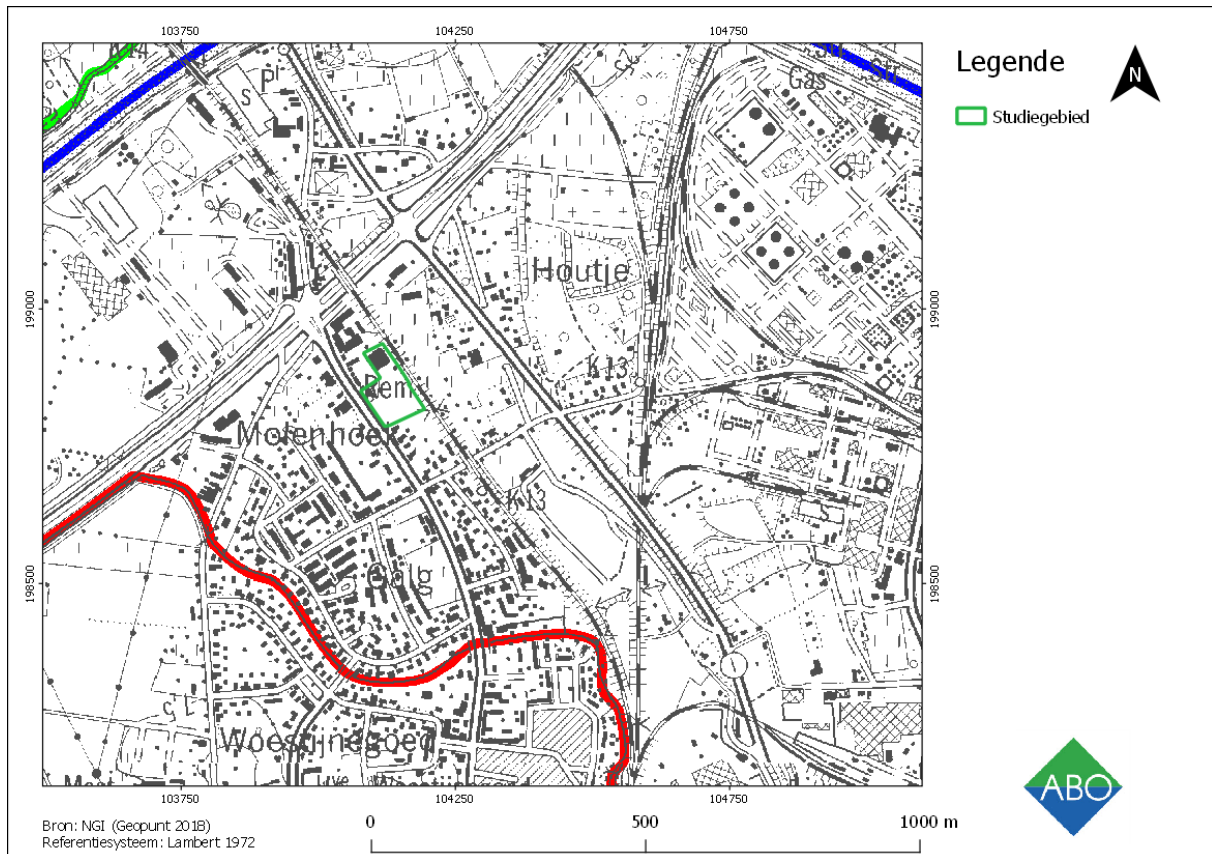
-

Figuur 10: De bouwplannen voor het toekomstige Lidl-filiaal (Initiatiefnemer 2021)

3 ASSESSMENTRAPPORT: LANDSCHAPPELIJKE ANALYSE

3.1 TOPOGRAFISCHE SITUERING

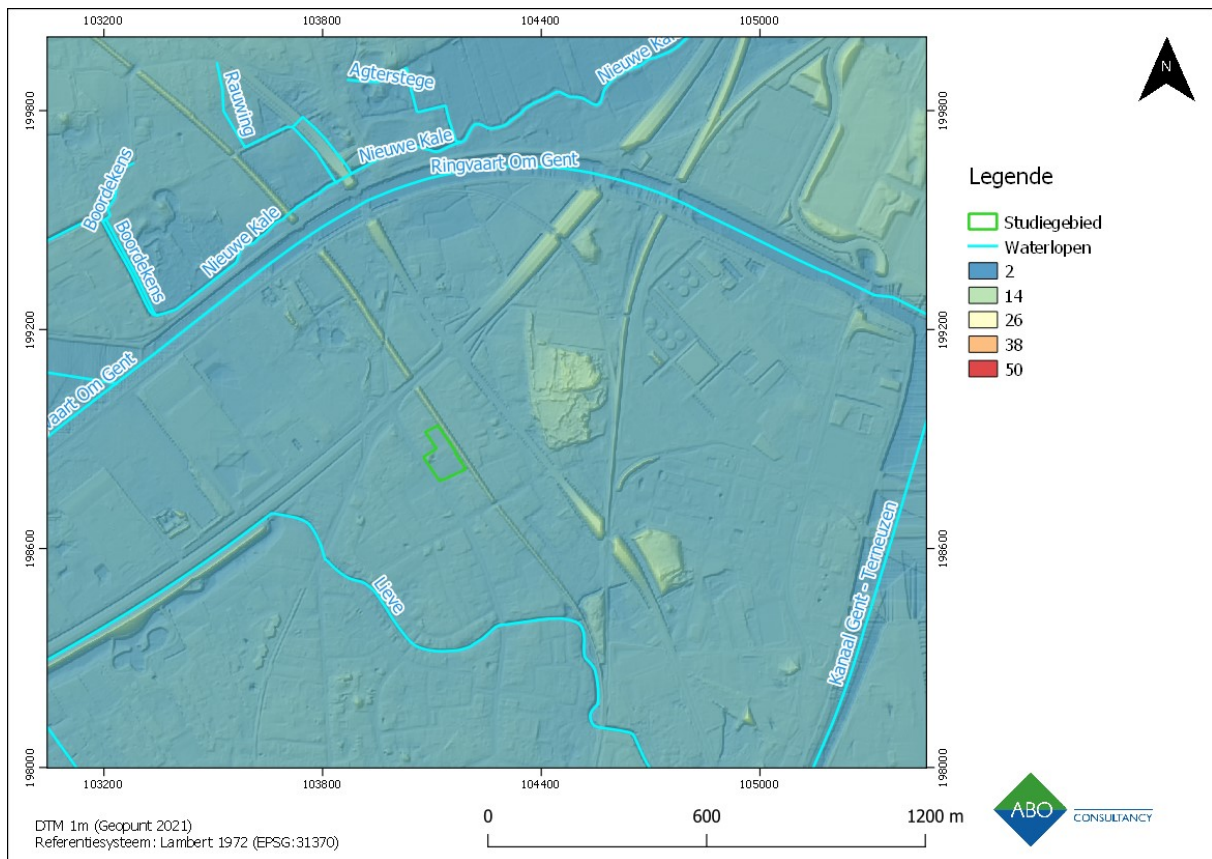
3.1.1 TOPOGRAFIE

Figuur 12: Topografische kaart met aanduiding van het studiegebied (Geopunt 2021)

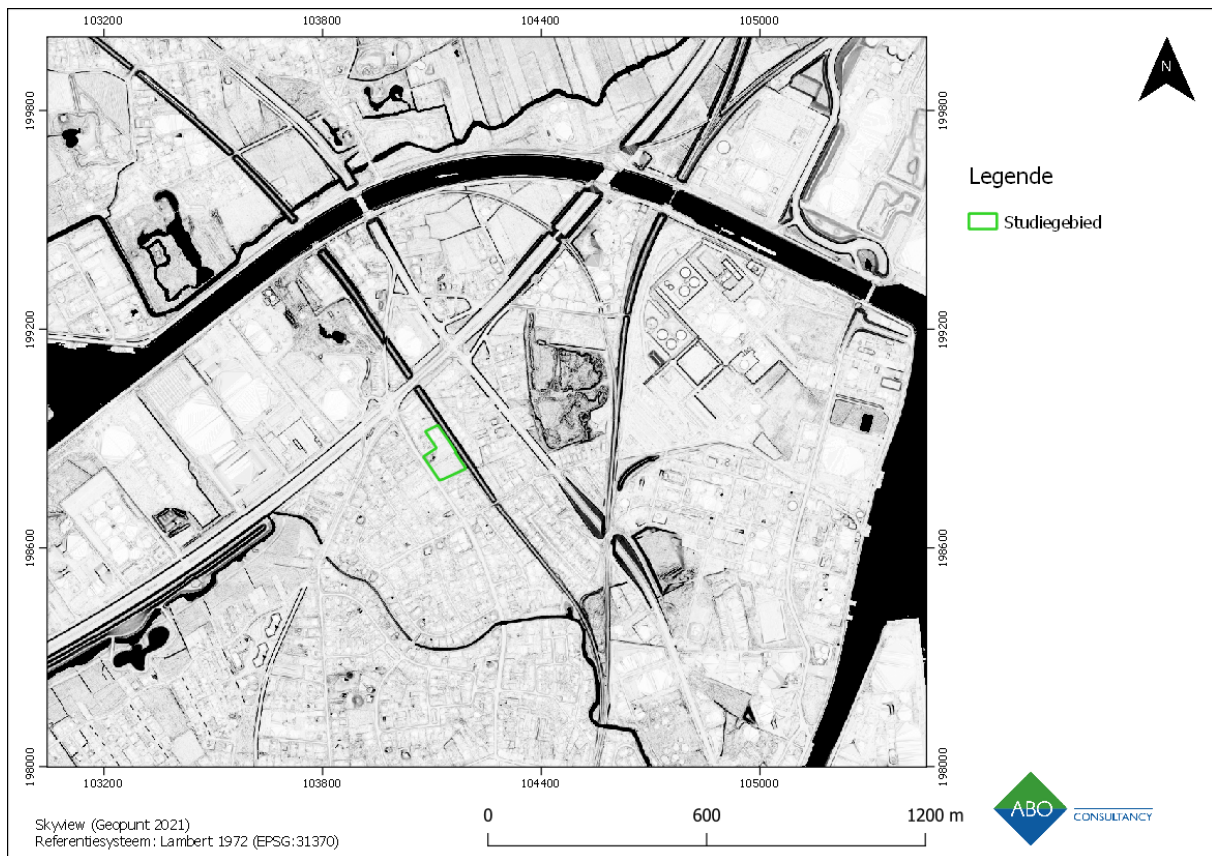
Het studiegebied is gelegen aan de Evergemsesteenweg 200 te Wondelgem (Gent). Het ligt op ongeveer 1km ten noordoosten van het centrum van Wondelgem. Op de topografische kaart (figuur 12) is te zien dat het gebied deel uitmaakt van het gehucht Molenhoek. Ten noorden van dit gehucht merken we het toponiem 'Galg' op. Ten noorden van hiervan zien we dan weer het toponiem 'Woestijnegoed' staan. Vermoedelijk duidt dit op een voormalige boerderij of landgoed. Binnen het studiegebied zelf zien we het toponiem 'Rem' staan. Vermoedelijk heeft dit iets te maken met de spoorlijn Gent-Eeklo die net ten oosten van het studiegebied loopt. Aan de overkant van deze spoorlijn, ten oosten van het studiegebied ligt het gehucht 'Houtje'. De Zeeschipstraat loopt tussen dit gehucht en de spoorlijn Gent-Eeklo. De spoorlijn Gent-Terneuzen begint op deze kaart ten zuidoosten van het studiegebied en loopt dan verder in noordelijke richting. De Evergemsesteenweg loopt net ten westen van het studiegebied. Op ongeveer 120m ten noorden van het studiegebied bevindt zich de Industrieweg, een onderdeel van de R4 rond Gent, die van Drongen naar Zelzate loopt. De rode lijn ten zuidwesten van het studiegebied op de kaart duidt de locatie aan van de Lieve, een Gents kanaal. De blauwe lijn ten noorden van het studiegebied is de Ringvaart om Gent, een bevaarbaar kanaal. De groene lijn ten noorden hiervan tot slot duidt de Nieuwe Kale aan. Het betreft hier een rechtgetrokken gedeelte van de Durme dat tussen het kanaal Gent-Brugge en het kanaal Gent-Terneuzen loopt.

3.1.2 HOOGTEVERLOOP

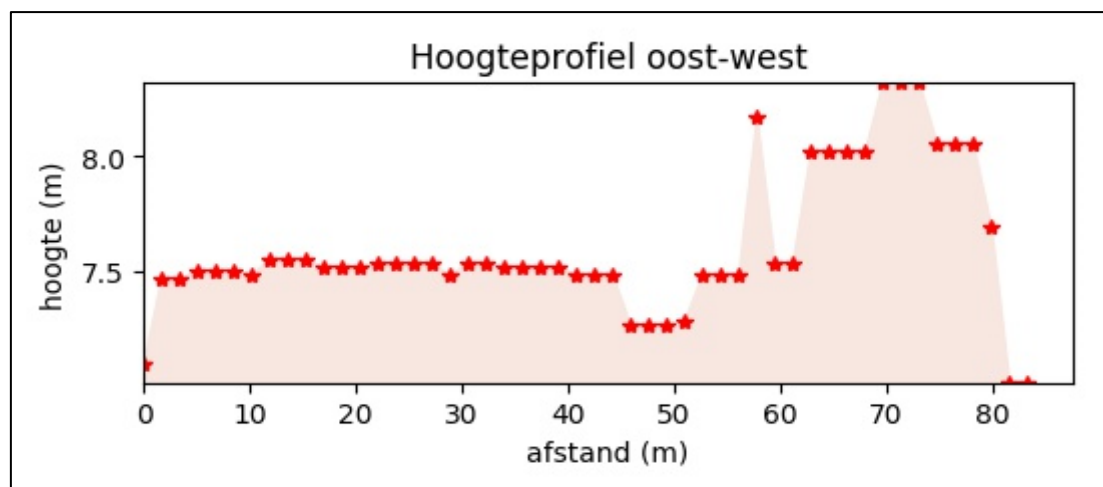
Figuur 13: DTM (1m) met aanduiding van het studiegebied (Geopunt 2021)

Op het hoogtemodel zien we dat het studiegebied zich in een laaggelegen landschap bevindt. De TAW-waarden schommelen tussen +6.8m en +8.5m TAW. De iets hoger gelegen zones zijn artificieel opgehoogd in het kader van nutsvoorzieningen zoals wegen en spoorlijnen. Zo zien we duidelijk de ophoging voor de spoorlijn Brussel-Eeklo net ten oosten van het studiegebied. Ten oosten van deze spoorlijn zien we ook een verhoging. Het gaat hier om de aanzet van een brug die de Industrieweg (R4) over een industriële spoorlijn tilt. Iets meer oostelijk zien we dan een verhoging aan beide zijden van de spoorlijn Gent-Terneuzen. Het gaat hier om de aanzet voor een brug om de Zeeschipstraat over deze spoorlijn te tillen. Het verhoogde terrein ten noord- en zuidoosten hiervan is een bosaanplant. Op het hoogtemodel zien we in het blauw ook duidelijk het tracé van de Lieve, de Ringvaart en de Nieuwe Kale aangegeven (cf. 3.1.1)

Figuur 14: Skyview voor de omgeving van het studiegebied (Geopunt 2021)

Op de Skyview zien we duidelijk de spoorlijn Gent-Eeklo net ten oosten van het studiegebied. Ook de Evergemsesteenweg net ten westen van het studiegebied is duidelijk zichtbaar. De perceelgrenzen van de woningen die uitkomen op de Evergemsesteenweg zijn op deze kaart ook goed zichtbaar. Binnen het studiegebied zelf zien we een significante verhoging in de westelijke hoek die uitkomt op de Evergemsesteenweg. Het gaat hier om een aangelegde verhoging waarop dan de woning gebouwd werd. Verder zijn er binnen het studiegebied geen grote hoogteverschillen waar te nemen op de hillshade. Het middengedeelte (de parking) lijkt in het midden wel iets hoger te liggen dan de omringende delen in het noorden en zuiden.

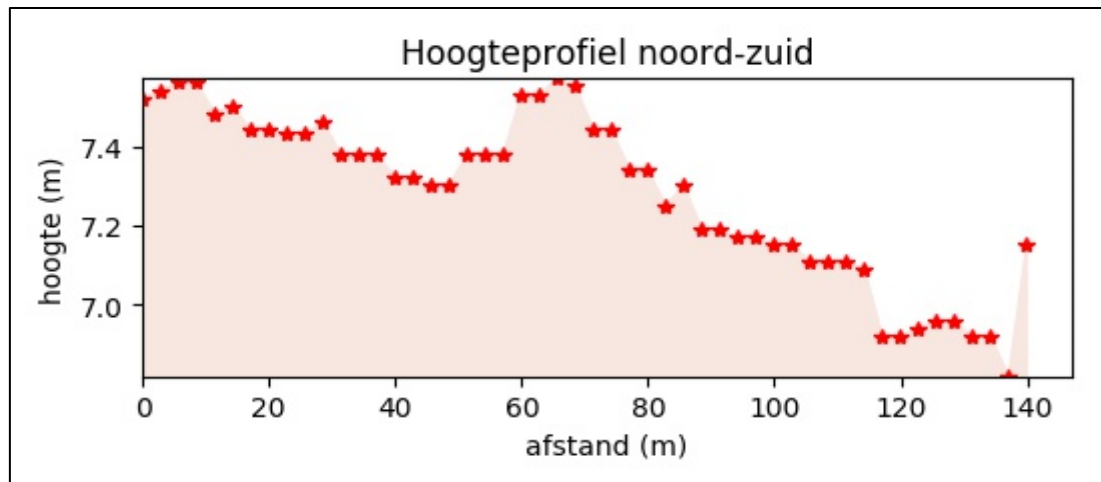

Figuur 15: Hoogteprofiel oost-west (Geopunt 2021)

Op het hoogteprofiel oost-west zien we dat het verschil tussen het hoogste en laagste punt 1,5m bedraagt. Het terrein blijft op gelijk niveau vanaf de spoorlijn, daalt dan lichtjes en stijgt weer waar de tuin van de woning begint. Er is een vrij abrupte daling merkbaar waar de Evergemsesteenweg begint. De artificiële verhoging waarop zich de woning bevindt meet op het hoogste punt 2m.

Het hoogteprofiel noord-zuid geeft een maximaal verschil van 0,60m aan tussen het hoogste en laagste punt. We zien een lichte daling van het noorden naar het middelste gedeelte. In het middelste deel is een stijging merkbaar, waarna de hoogte weer geleidelijk daalt in de richting van het grasveld in het zuiden.

Figuur 17 geeft de genomen hoogteprofielen voor het studiegebied op de kaart weer.

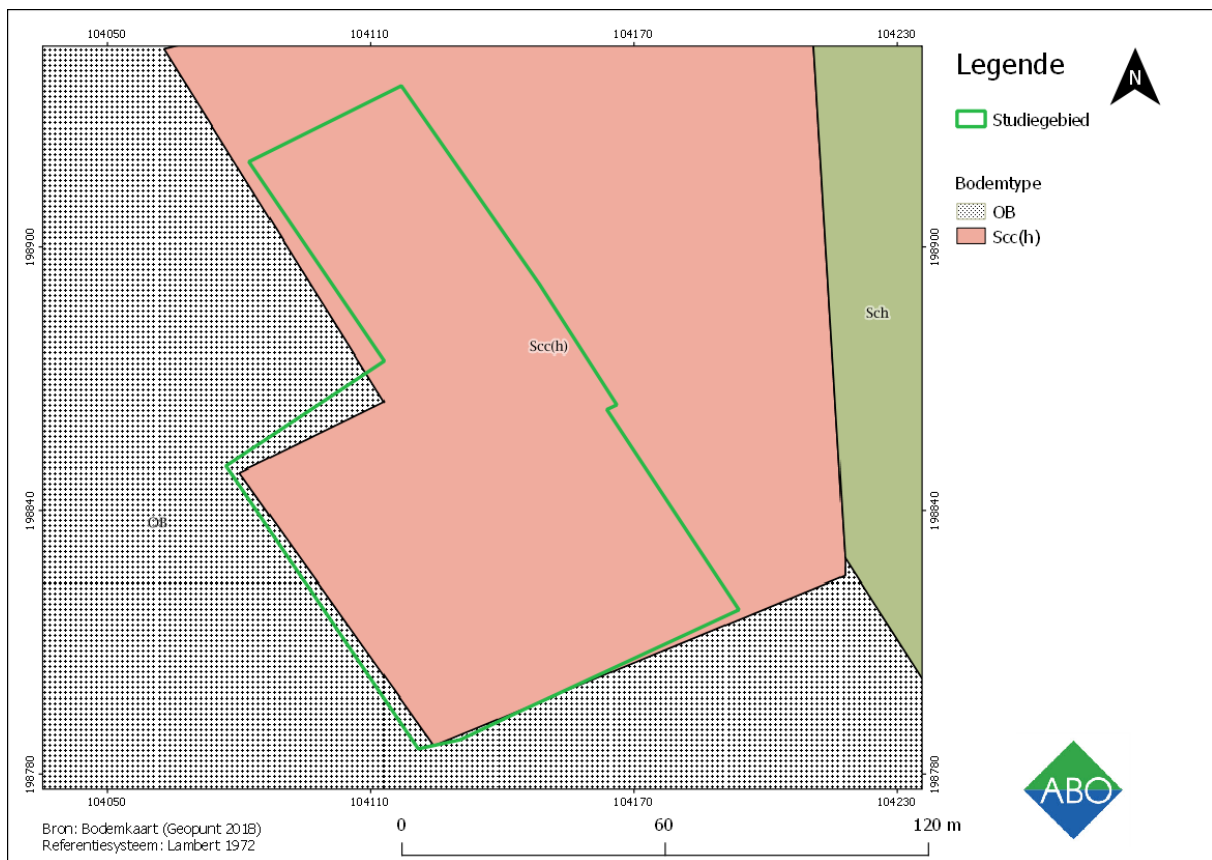
Figuur 16: Hoogteprofiel noord-zuid (Geopunt 2021)

Figuur 17: De genomen hoogteprofielen voor het studiegebied (Geopunt 2021)

3.2 BODEMKUNDIGE SITUERING

3.2.1 BODEMKAARTEN

Figuur 18: Gedigitaliseerde bodemkaart (1:20.000) met aanduiding van het studiegebied (Geopunt 2021)

Het studiegebied bestaat bijna volledig uit bodemtype **Scc(h)**. Het gaat hier dan om een matig droge, lemige zandgrond met een verbrokkelde textuur B-horizont. De donkere, grijsbruine toplaag is ongeveer 25 tot 30cm dik. Deze gaat dan in sommige gevallen over in een weinig duidelijke kleur B-horizont. Deze is bruin tot geelbruin in het bovenste gedeelte met bleekbruine zandige strepen en vlekken. Gley-verschijnselen komen voor tussen 60 en 90cm diep. De inspoelingshorizont (Bt) begint op ongeveer 40 tot 100cm diepte en bevat roodbruine ijzerconcreties en bruine, kleihoudende brokken. Hoewel dit bodemtype iets te droog kan zijn in de zomer is het goede landbouwgrond. Voor weiland is dit bodemtype minder geschikt.

Een gedeelte van de westelijke rand van het studiegebied is geklasseerd als bodemtype **OB**, hierover kan weinig gezegd worden gezien het hier gaat om de aanduiding van een bebouwde zone. Door menselijke ingrepen kon het oorspronkelijke bodemtype hier niet meer gekarteerd worden.

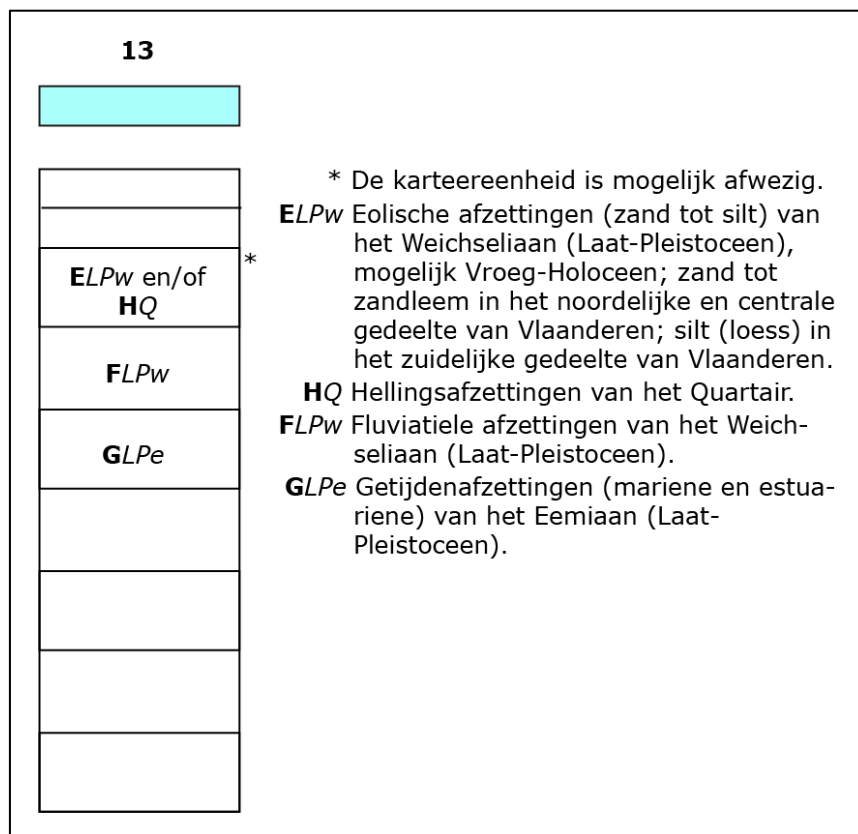
3.2.2 QUARTAIRGEOLOGISCHE KAART

Het Quartaire pakket (type 13) bestaat uit Eolische afzettingen uit het Weichseliaan (zand tot silt). Mogelijk zijn deze te dateren in het Vroeg-Holocene. Het gaat dan over zand tot zandleem in het noordelijke en centrale gedeelte van Vlaanderen en silt (loess) in het zuidelijke gedeelte van Vlaanderen. Gezien het studiegebied zich in het noordwestelijke deel van Vlaanderen bevindt zou het hier gaan over zand tot zandleem.

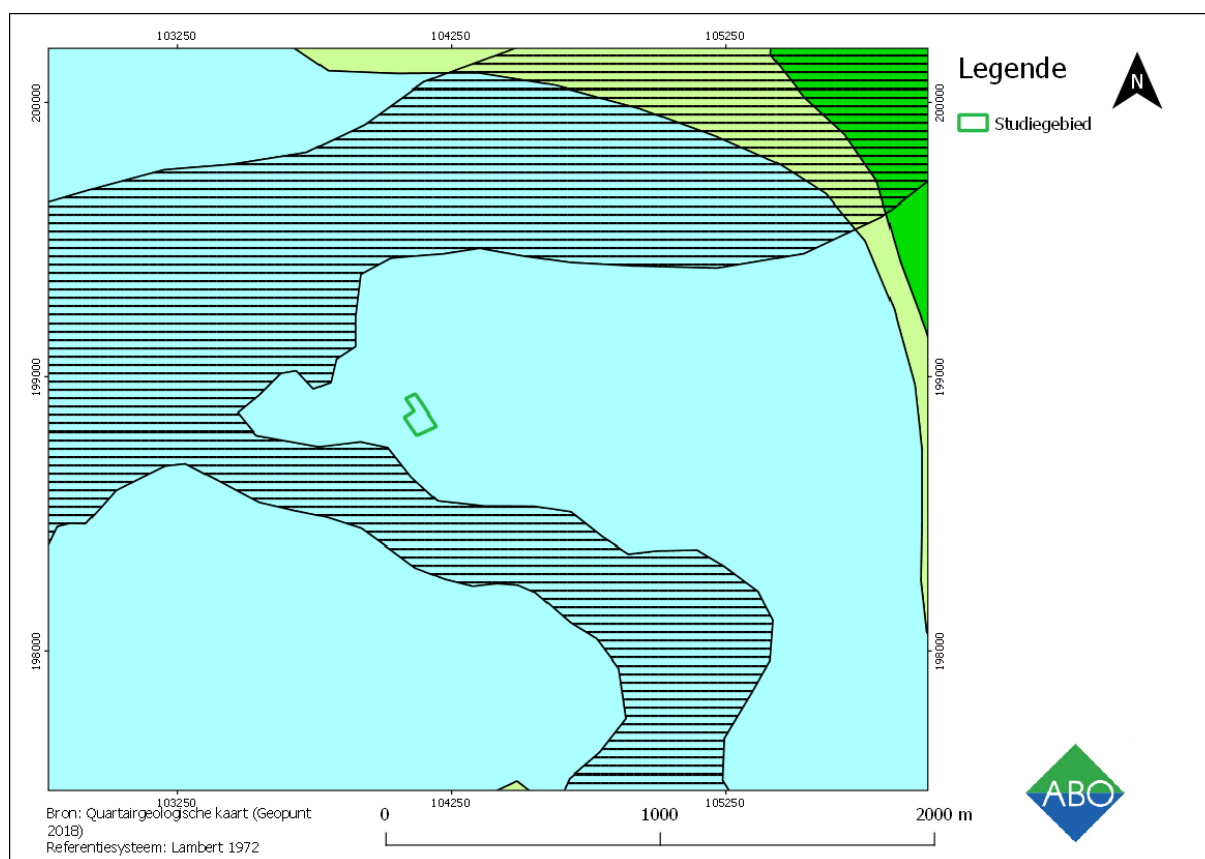
Bijkomend bevinden zich hier ook hellingafzettingen uit het Quartair. Onder deze laag bevindt zich dan weer een laag met fluviatiele afzettingen uit het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen).

De Quartairgeologische sequentie geeft mooi de ligging van het studiegebied tussen de rivieren de Lieve en de Nieuwe Kale aan. De alluviale vlakke van beide rivieren is goed te zien op de Quartairgeologische kaart.

Figuur 19 toont de Quartairgeologische sequentie binnen het studiegebied. Figuur 20 duidt het studiegebied aan op de Quartairgeologische kaart.

Figuur 19: Quartairgeologische sequentie ter hoogte van het studiegebied (Geopunt 2021)

Figuur 20: Quartairgeologische kaart met aanduiding van het studiegebied (Geopunt 2021)

3.2.3 TERTIAIRGEOLOGISCHE KAART

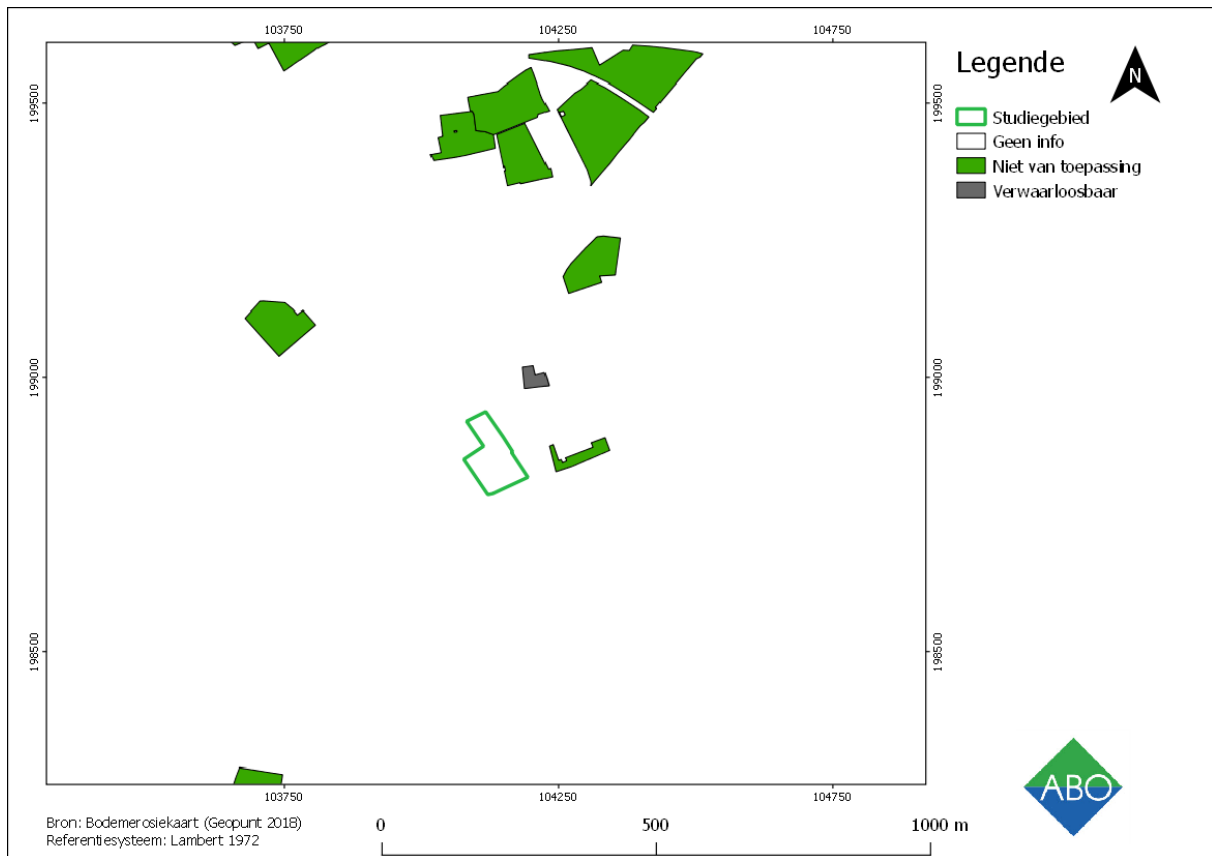

Figuur 21: Gedigitaliseerde Tertiairgeologische kaart (1:50.000) met aanduiding van het onderzoeksgebied (Geopunt 2021)

Het studiegebied bevindt zich in de Formatie van Aalter en is verder onderverdeeld binnen het Lid van Oedelem (figuur 21). De formatie bestaat uit donkergrijs tot bleekgrijs, zeer fijn zand, kleiige eenheden en kalkzandsteenbanken. De lagen zijn kalkhoudend en bevatten schelpen (soms zeer veel). Het gaat hier om mariene kleien en zanden die afgezet zijn in de zee die het noorden en midden van België bedekte tijdens het Eoceen.

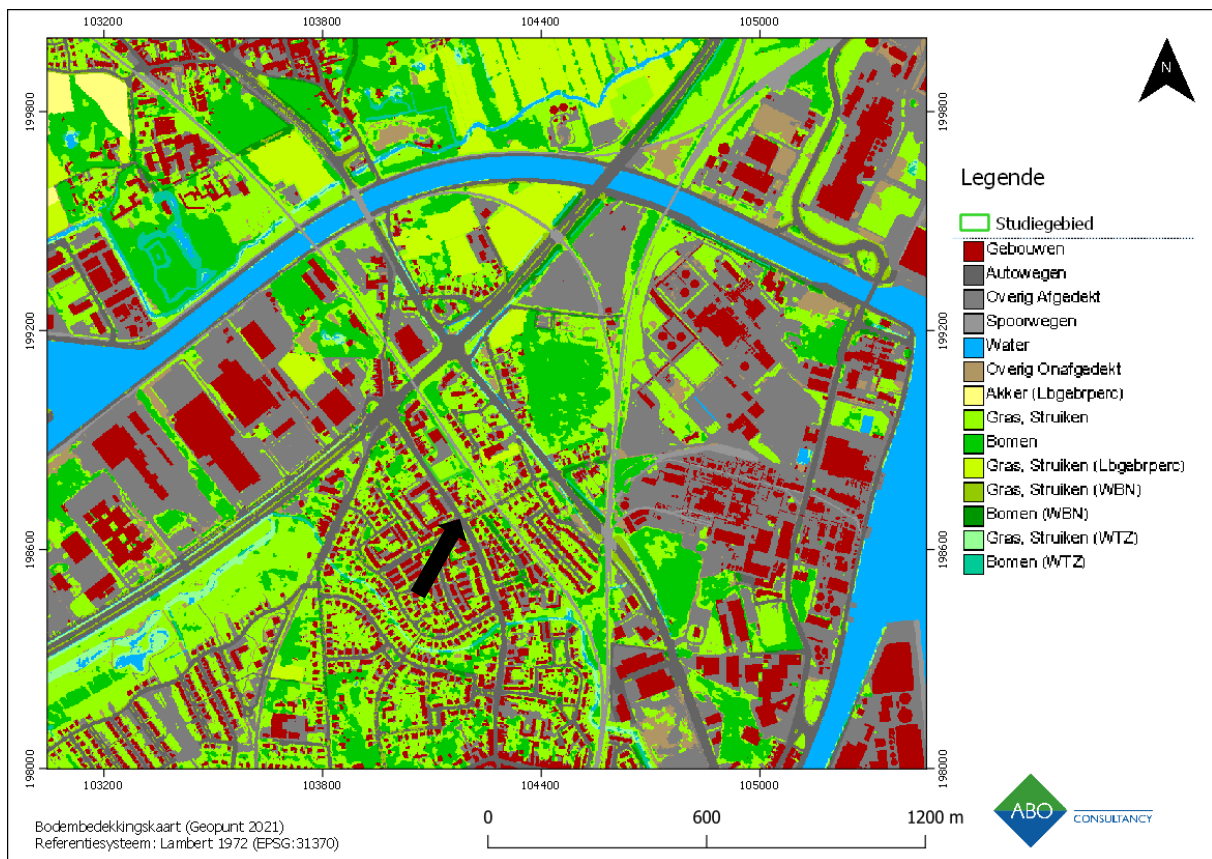
3.2.4 BODEMEROSIEKAART

Er is geen informatie beschikbaar omtrent de bodemerosie ter hoogte van de zone waarbinnen het studiegebied gelegen is. Binnen het omliggende gebied is de potentiële bodemerosie echter zeer laag tot verwaarloosbaar. Er kan dus gesteld worden dat dit ook het geval is binnen het studiegebied (figuur 22).

Figuur 22: Bodemerosiekaart op perceelniveau met aanduiding van het onderzoeksgebied (Geopunt 2021)

3.2.5 BODEMBEDEKKINGSSKAART

Figuur 23: Het studiegebied weergegeven op de bodembedekkingskaart (Geopunt 2021)

Op deze kaart is het studiegebied moeilijk zichtbaar en werd daarom aangeduid met een zwarte pijl. Rondom het studiegebied zijn enkele kleinere industriegebouwen en wijken op te merken. Ten oosten van het studiegebied is de spoorlijn zichtbaar en ten westen de Evergemsesteenweg. Rondom is wat groen te zien. Iets verder ten oosten (langsheen de haven) en ten noordwesten (langsheen de Ringvaart) zijn industriegebieden te zien.

4 ASSESSMENTRAPPORT: ARCHEOLOGISCHE VOORKENNIS

Geraadpleegde bronnen hoofdstuk 3 met betrekking tot archeologische voorkennis	Toelichting
Inventarissen	
Inventaris Archeologische zone	Buiten archeologische zone
Landschapsatlas	Niet relevant
Inventaris Bouwkundig erfgoed	Relevant, cf. 4.1.1
Beschermde monumenten	Relevant, cf. 4.1.2
Beschermde stads- en dorpsgezichten	Relevant, cf. 4.1.3
Centraal Archeologische Inventaris	Relevant, cf. 4.1.5
Inventaris Historische stadskern	Buiten historische stadskern
Inventaris gebieden waar geen archeologie te verwachten valt (GGA)	Niet binnen GGA gelegen
Wereldoorlog relict	Niet relevant
Andere historisch/ archeologische relict	Geen relict in de buurt (< 1km)
Cartografische bronnen	
Flandria Illustrata – Sanderus (ca. 1586-1664)	Niet relevant
Frickxkaart (ca. 1712)	Niet relevant, niet gedetailleerd genoeg.
Ferrariskaart (ca. 1770-1778)	Relevant, cf. 4.2.2
Atlas der Buurtwegen (ca. 1841)	Relevant, cf. 4.2.3
Vandermaelen kaarten (1846- 1854)	Relevant, cf. 4.2.4
Popp kaarten (1842-1879)	Relevant, cf. 4.2.5
Militaire kaarten Eerste Wereldoorlog	Niet relevant

Figuur 24: Tabel met geraadpleegde bronnen.

4.1 INVENTARISSEN ONROEREND ERFGOED

4.1.1 HISTORISCHE SITUERING

4.1.1.1 *WONDELGEM IN DE MIDDELEEUWEN*

Wondelgem wordt voor het eerst vermeld als 'Gundinglehem' in een charter uit de 10de eeuw. De naam is een Germaans toponiem dat teruggevoerd kan worden op de Merovingische periode. Wondelgem bestond uit twee delen. Het huidige dorpscentrum kan teruggevoerd worden op een Merovingisch kroondomein genaamd 'Marka'. Het toponiem 'Vroonstalle' duidt de hoeve die bij dit domein hoorde aan. Het domein maakte deel uit van de grotere 'fiscus' Marka, waartoe ook Ekkerghem en Evergem behoorden.

Het vroegere dorpscentrum bevond zich ter hoogte van het huidige Edmond Van Beverenplein te Gent en ontwikkelde zich waarschijnlijk eveneens in de Merovingische periode nabij het kroondomein. Na onlusten eind 16de eeuw werd het dorpscentrum verplaatst naar het vroegere kroondomein.

De fiscus van Marka, dus ook Wondelgem was een van de bezittingen van de Sint-Baafsabdij en maakte bestuurlijk uit van het graafschap Evergem. Begin 13de eeuw werd de kapel van Wondelgem tot parochiekerk verheven, gewijd aan Sint-Catharina. Eind 16de eeuw werd deze kerk gesloopt tijdens de godsdienstoorlogen en later herbouwd in het 'nieuwe' dorpscentrum nabij het voormalige kroondomein. Wondelgem kende een bewogen geschiedenis tussen de 13de en 16de eeuw met veel onlusten die leidden tot verwoesting in het dorp. Dit had veel te maken met de nabijheid van Gent. Zo had Wondelgem te leiden onder de Grote Gentse Opstand uit de 14de eeuw, waarbij Lodewijk Van Male o.a. vanuit Wondelgem de stad Gent belegerde. Eind 15de eeuw kwamen de Gentenaars in opstand tegen Maximiliaan van Oostenrijk. Opnieuw deelde Wondelgem in de klappen. De Duitse huurlingen van Maximiliaan van Oostenrijk stroopten het land rond Gent af, waaronder ook Wondelgem.

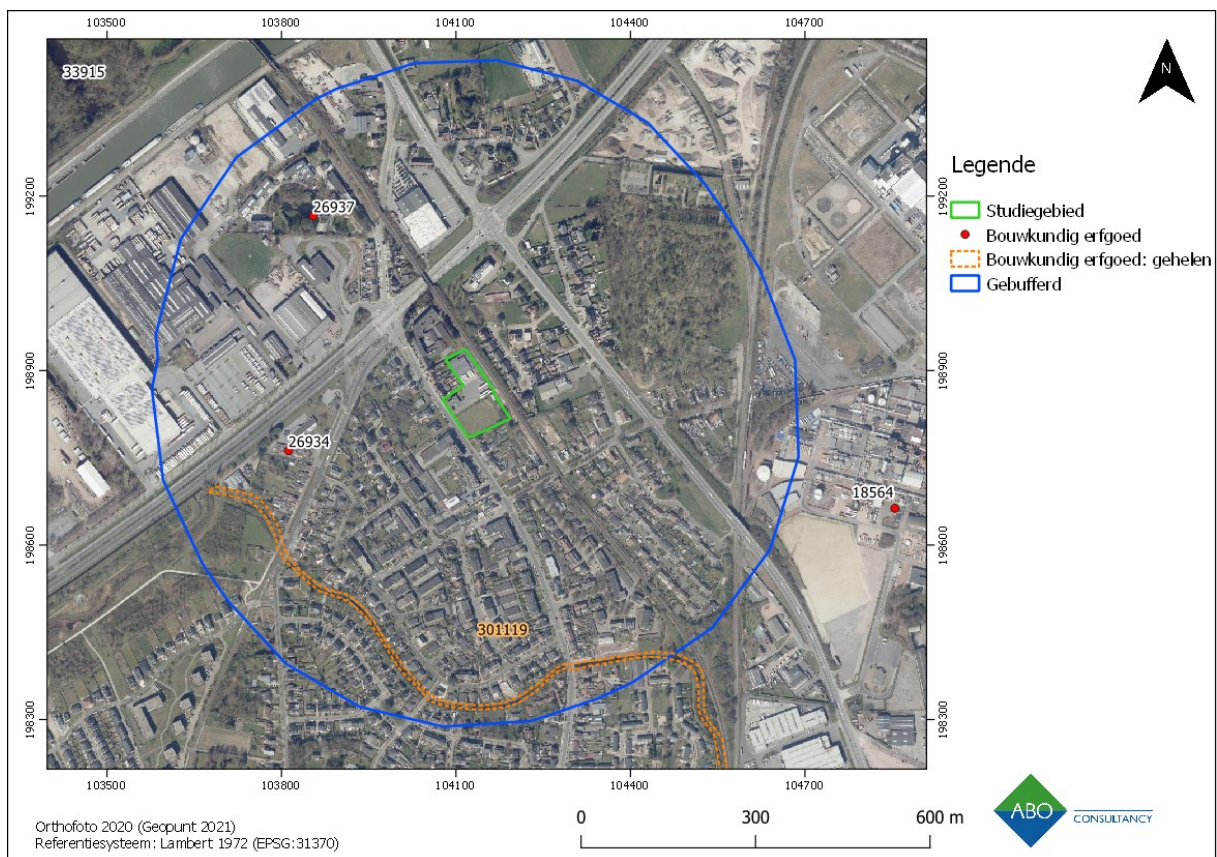
4.1.1.2 *WONDELGEM TIJDENS DE POST-MIDDELEEUWEN EN NIEUWE TIJD*

De 16de eeuw stond dan weer in het kader van de godsdienstoorlogen. De opkomst van de Protestantse godsdiensten zorgde ook in Wondelgem voor beroering. In 1573 werden de plattelandsdorpen ten noorden van Gent opgeschrikt door de Watergeuzen. Ze werden verdreven. In 1577 werd Gent een Calvinistische Republiek. De parochiekerk van Wondelgem werd o.a. geplunderd, verwoest en uiteindelijk afgebroken. In deze periode kwamen het Franse leger van Anjou en het Statenleger (prins van Oranje) samen in Gent. Dit leidde opnieuw tot plunderingen en verwoesting. Het dorp werd zelfs een tijd verlaten. Vermoedelijk werd na deze periode van verlating het dorpscentrum verplaatst naar de huidige locatie. De kerk werd in elk geval op de huidige locatie nabij het 'Vroonstalle' heropgebouwd eind 16de eeuw. In 1678 werd Wondelgem opnieuw opgeschrikt, ditmaal door het 'Beleg van Gent' tijdens de Hollandse Oorlog tussen Frankrijk en de Verenigde Provinciën. Wondelgem werd opnieuw geplunderd en verwoest. Tijdens de Spaanse Succesieoorlog begin 18de eeuw werden verdedigingswerken in Wondelgem opgericht door de Gentenaars die op die manier een beschieting van de stad wouden voorkomen. Het mocht echter niet baten en enkele jaren later werd Wondelgem opnieuw geplunderd en verwoest. Tijdens de Franse bezetting werden de grenzen van de omliggende gemeenten, dus ook van Wondelgem, vastgelegd.

4.1.1.3 NIEUWSTE TIJD

Tijdens WO I lag Wondelgem op het einde van de oorlog in de vuurlinie. Duitsers en Geallieerden hadden elk aan een zijde van het Kanaal Gent-Terneuzen postgevat. Hierbij werd ook het dorp beschadigd. Tijdens het interbellum kende Wondelgem, mede dankzij de industrie, een periode van bloei. Gent lijfde echter deze industriezone in, zodat aan de vooravond van WO II Wondelgem reeds veel van haar betekenis verloren had. Tijdens WO II werd bij de bevrijding vooral de kerk zwaar beschadigd. In 1977 fuseerde Wondelgem met Gent. Momenteel is het een gemeente waar voornamelijk pendelaars naar Gent en arbeiders die in de nabijgelegen industrie werken wonen. De gemeente zelf heeft lang een landelijk karakter kunnen bewaren maar de laatste jaren komen er steeds meer verkavelingen gezien de gunstige ligging dicht bij Gent.

4.1.2 INVENTARIS BOUWKUNDIG ERFGOED

Figuur 25: Bouwkundig erfgoed in de omgeving van het studiegebied (Geoportaal 2018)

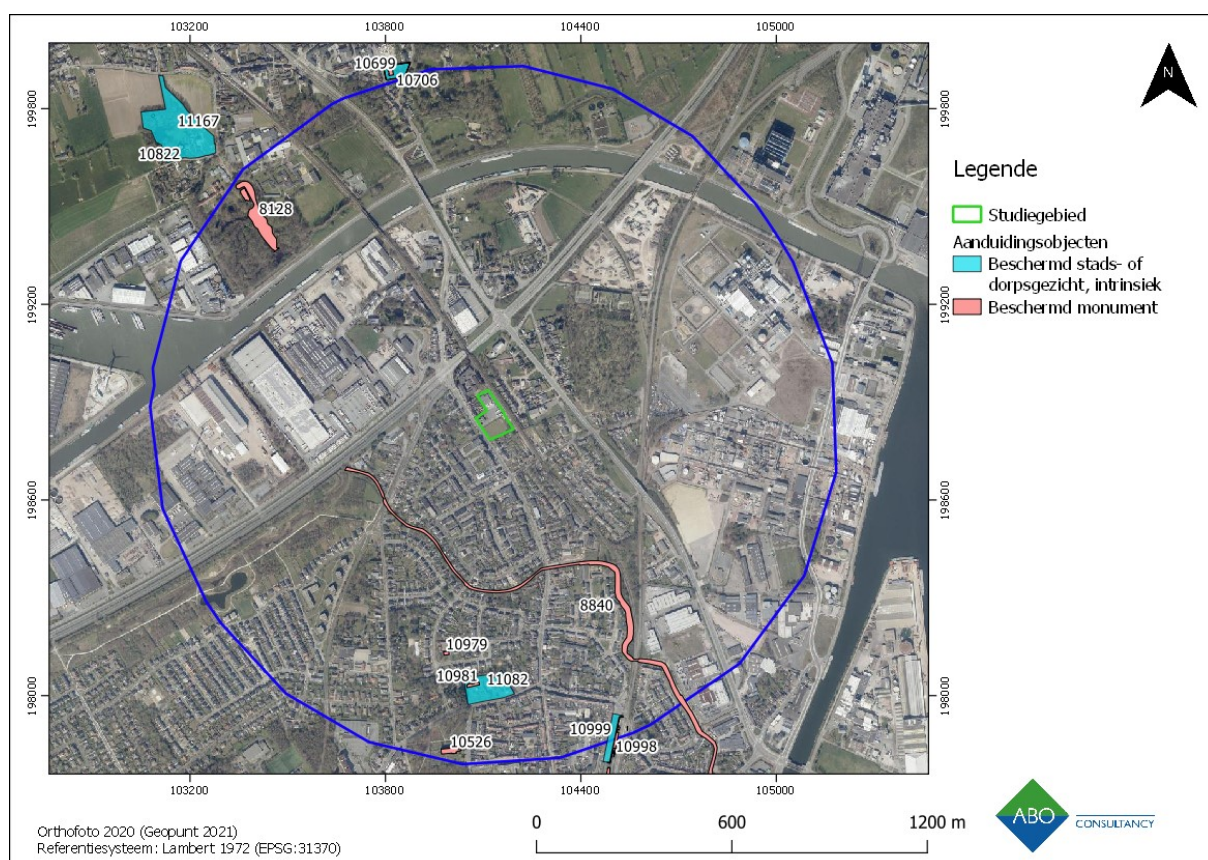
Binnen een straal van 500m bevinden zich twee meldingen van bouwkundig erfgoed. Gezien het hier gaat om meldingen die ten vroegste uit het interbellum dateren is dit voor het hier gevoerde onderzoek niet van belang. Voor de volledigheid wordt het bouwkundig erfgoed wel opgelijst in onderstaande tabel.

Het kanaal van de Lieve is een bouwkundig geheel dat dateert uit de middeleeuwen. De Lieve werd tijdens de 13de eeuw gegraven als een verbinding tussen Gent en Damme. Op die manier had Gent een rechtstreekse verbinding met een zeehaven. Het bleef deze functie behouden tot aan het begin van de 18de eeuw.

ID	Omschrijving	Datering
26937	Villa in Art Decostijl	interbellum
26934	Fabriek Meca Pneumatics	Na WOII
18564	Fabriekscomplex	interbellum
301119	Kanaal de Lieve	Middeleeuwen

Figuur 26: Tabel met het bouwkundig erfgoed.

4.1.3 BESCHERMDE MONUMENTEN

Figuur 27: Beschermde monumenten in de omgeving van het studiegebied (Geoportaal 2021)

ID	Omschrijving	Datering
8128	Kasteel van Evergem met walgracht	Middeleeuwen, vernieuwd 20 ^{ste} eeuw
8840	Kanaal De Lieve	3 ^{de} kwart 13 ^{de} eeuw
10979	Hoeve Dossche	16 ^{de} eeuw
10981	Hoeve Lootens	17 ^{de} eeuw
10998	Station Wondelgem	Begin 20 ^{ste} eeuw
10999	Station Wondelgem: omgeving	Begin 20 ^{ste} eeuw

10526	Sint-Catharinakerk	16 ^{de} eeuw
11082	Hoeve Lootens met omgeving	17 ^{de} eeuw

Figuur 28: Tabel met beschermde monumenten in de omgeving van het studiegebied

ID 8128

Deze bescherming betreft het kasteel van Evergem met walgracht. Het kasteel klimt op tot de 12de eeuw maar werd in de 20ste eeuw geheel vernieuwd. Het kasteel bevindt zich op ca. 950m van het studiegebied.

ID 8831

In de omgeving van het studiegebied is het kanaal van de Lieve beschermd als monument. De Lieve is een historisch binnenvaartkanaal dat gegraven werd in het derde kwart van de 13de eeuw als economische verbinding van Gent naar Damme. (Oorspronkelijk wou men tot Aardenburg gaan.) De Lieve werd beschermd als monument om drie redenen. De wetenschappelijke waarde in de vorm van een waardevolle flora, voornamelijk varens. De historische waarde als binnenscheepvaartkanaal. Het graven van het kanaal was een rechtstreeks gevolg van het belang van Gent als centrum voor de wol- en lakennijverheid. De industrieel-archeologische waarde, het uitgraven en aanleggen van het kanaal was een mooi staaltje middeleeuws vakmanschap. Er werden voor de werking van het kanaal o.a. verschillende rabotten en spuien gebruikt om de druk- en hoogteverschillen op te vangen (Agentschap Onroerend Erfgoed 2017b). De Lieve bevindt zich op ongeveer 350m ten zuidwesten van het studiegebied.

ID 10979

Deze melding betreft de Hoeve Dossche, een boerderij uit de 16de eeuw. Deze gaat terug op een omwalde motte die eertijds deel uitmaakte van het Merovingische domein 'Marka' dat in de 7de eeuw aan de Sint-Baafsabdij geschonken werd. De hoeve bevindt zich op ca. 680m ten zuiden van het studiegebied.

ID 10981

Deze melding betreft de Hoeve Lootens, een langgevelhoeve die teruggaat tot het derde kwart van de 17de eeuw. Deze hoeve bevindt zich op ongeveer 770m ten zuiden van het studiegebied. De omgeving van de hoeve werd beschermd als dorpsgezicht met ID 11082.

ID 10998

Deze melding betreft het station van Wondelgem dat dateert uit 1906. Het station werd beschermd als typisch voorbeeld van een station uit begin 20ste eeuw. Het station bevindt zich op 1km ten zuiden van het studiegebied. De omgeving van het station werd eveneens beschermd als dorpsgezicht met ID 10999.

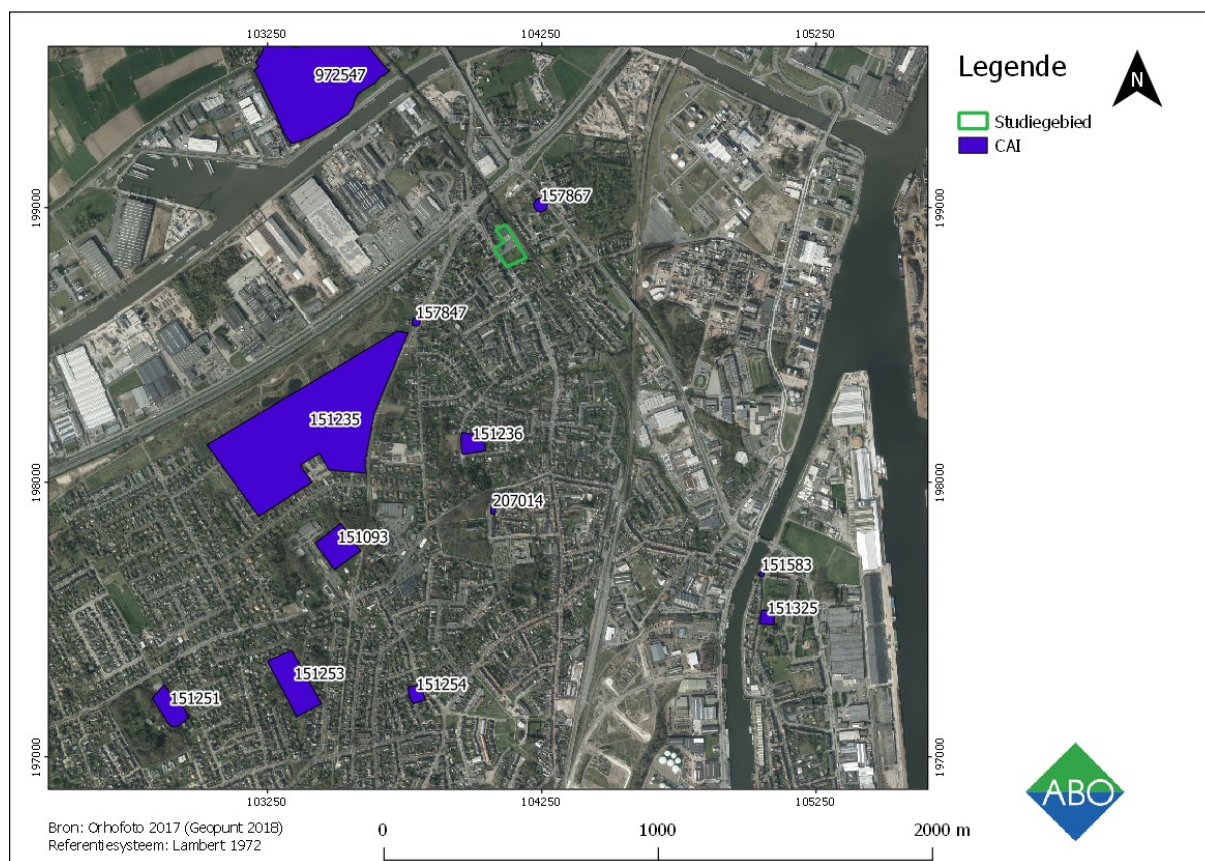
ID 10526

Deze melding betreft de Sint-Catharinakerk, de parochiekerk van Wondelgem. Deze dateert uit eind 17de eeuw. Eind 16de eeuw werd de oorspronkelijke kerk gesloopt (cf. 4.1.1). Deze stond aan het huidige Edmond van Beverenplein. De parochiekerk werd dan eind 17de eeuw nabij de Vroonstalledries heropgebouwd. De kerk bevindt zich op ongeveer 1km ten zuiden van het onderzoeksgebied.

4.1.4 WOI-RELICTEN

Er zijn geen WOI-relicten in de omgeving aangeduid. Wel is gekend dat er zich nabij de Sint-Catharinakerk een monument voor de slachtoffers van WOI en WOII bevindt. Tijdens WOII werden er diverse luchtaanvallen boven Evergem en Wondelgem uitgevoerd. Regelmatig komen er nog vliegtuigbommen uit deze periode aan het licht.

4.1.5 CENTRALE ARCHEOLOGISCHE INVENTARIS (CAI)

30.

Figuur 29: Alle CAI-meldingen in de nabije omgeving (Geoportaal 2018).

ID	Omschrijving	Datering
972532	Kasteel Groenveld	16 ^{de} eeuw
972547	Kasteel van Evergem	12 ^{de} eeuw? (herbouw in 1913)
980655	Archeologisch vooronderzoek	metaaltijden
226733	Archeologisch vooronderzoek	Nieuwste tijd
224261	Archeologisch vooronderzoek	Nieuwste tijd
157867	Losse vondst lithisch materiaal	steentijd
157847	Gracht met aardewerk in vulling	Late middeleeuwen tot 16 ^{de} eeuw.
151235	Archeologisch vooronderzoek	Late bronstijd tot de middeleeuwen
151236	Hoeve Dossche	16 ^{de} eeuw

207014	Archeologisch onderzoek	Middeleeuwen tot nieuwste tijd
151093	Archeologisch vooronderzoek	Geen datering mogelijk
151583	Werfbegeleiding	19 ^{de} eeuw, mogelijk ouder
151325	Archeologisch vooronderzoek	17 ^{de} -18 ^{de} eeuw
151254	Site met walgracht	Late middeleeuwen
151253	Site met walgracht	Late middeleeuwen
151251	Site met walgracht	Late middeleeuwen

Figuur 30: Overzichtstabel CAI in de nabije omgeving.

ID 972532

Bij erfgoedonderzoek werd op deze locatie het kasteel Groenveld vastgesteld. De huidige villa vervangt een verderop gelegen kasteeltje aan de Waelbrugge, z.g. "Den Bosch", oorspronkelijk een oud goed op een omwalde motte opklimmend tot 16de eeuw, gesloopt in 1942, met gedeeltelijk behoud van de walgrachten (CAI 2021).

ID 972547

Deze melding betreft het Kasteel van Evergem. Dit kasteel gaat vermoedelijk terug tot de 12de eeuw. Het huidige kasteel dateert uit 1913 en is opgetrokken in neoclassicistische stijl. Vermoedelijk werd het eerste kasteel gebouwd in de vallei van de Kale door Raas van Gavere, graaf van Evergem, in 12de eeuw. Eind 14de eeuw werd het kasteel verkocht aan de Sint-Baafsabdij. Het werd het buitenhuis van de abten, tevens de heren van Evergem. Eind 16de eeuw werd het kasteel sterk beschadigd tijdens de godsdiensttroebelen. Dit was het conflict tussen Protestanten (reformatie) en Katholieken (contrareformatie) in de Lage Landen. Het heerlijke slot van Evergem, omwald en voorzien van een rechthoekig binnenplein afgebakend met hoektorens, is afgebeeld in het werk van Sanderus (CAI, 2021). Het kasteel bevindt zich op 800m ten noorden van het studiegebied.

ID 980665

Bij een archeologisch onderzoek door middel van proefsleuven werden sporen van een éénschepige constructie uit de metaaltijden gevonden. Er werd ook een perceelsgracht uit de nieuwste tijd aangetroffen (CAI 2021)

ID 226733

Op deze locatie werden bij een archeologisch vooronderzoek slechts enkele recente kuilen en greppels aangetroffen (CAI 2021)

ID 224261

Bij een archeologisch vooronderzoek werden 3 greppels uit de nieuwe tijd aangetroffen (CAI 2021).

ID 157867

Deze melding betreft de losse vondst van een microkling en verbrande afslag uit de steentijd (Van Heuverszwin F., Van Moerkerke J., 1982). De vondst werd gedaan op ca. 150m ten oosten van het

studiegebied. Er is geen landschappelijke reden voor deze vondst, gezien deze in laaggelegen gebied werd gedaan.

ID 157847

Deze melding betreft een gracht met aardewerk in de vulling die werd aangetroffen bij de bouw van een nieuwe brug over het Liefken voor de tramlijn (Semey J., Vanmoerkerke J. 1983). Het gaat om oxiderend gebakken en geglaazuurd en gereduceerd gebakken aardewerk. Op basis van het aardewerk wordt de datering op de late middeleeuwen tot 16de eeuw geschat. De aangetroffen gracht bevindt zich op ca. 350m van het onderzoeksgebied.

ID 151235

In 2007 werden hier bij archeologisch vooronderzoek door middel van proefsleuven en kijkvensters vondsten uit de late bronstijd tot de middeleeuwen gedaan. Er werd o.a. een circulaire greppel die bij een grafheuvel hoorde aangetroffen. Ook werd er een gebogen greppel aangetroffen met 8 paalkuilen. Op basis van de typologie gaat het hier vermoedelijk om een langbed. Verder werden er grachten en greppels aangetroffen die vermoedelijk uit de middeleeuwen dateren (De Vos S., Pype P., 2007). Er werden ook enkele fragmenten vol- en post-middeleeuws aardewerk aangetroffen. Het onderzochte terrein bevindt zich op ongeveer 450m ten westen van het studiegebied.

ID 151236

Deze melding betreft de hoeve Dossche. Het gaat hier om een literatuurverwijzing. Voor meer informatie zie hst. 4.1.3. (Stoops G. 2008a).

ID 207014

Bij archeologisch onderzoek nabij de Vroonstalledries (ca. 800m ten zuiden van het studiegebied) werden bewoningssporen aangetroffen uit de volle tot late middeleeuwen. Bijkomend werden ook perceelgrachten en funderingsresten uit de nieuwste tijd aangetroffen (Messiaen L., De Logi A. 2013).

ID 151093

Bij een proefsleuvenonderzoek op ca. 1,2km ten zuidwesten van het studiegebied werden twee paalkuilen aangetroffen. Deze konden niet gedateerd worden (Stoops G., 2008).

ID 151583

Bij een werfbegeleiding van rioleringswerken werd een muurrestant in Doornikse kalksteen aangetroffen. Mogelijk gaat dit terug op een gebouw aangegeven op een gebouw aangeduid op de Atlas der Buurtwegen (ca. 1846). De kans bestaat dat de structuur nog ouder is gezien er op deze plaats ook een gebouw voorkomt op de kaart van Horenbault (1648) (Steurbaut P., Vermeiren G., 2007). Het gebied bevindt zich op ongeveer 1,5km ten zuidoosten van de onderzoekslocatie.

ID 151325

Bij een archeologisch vooronderzoek werden hier puinkuilen en een gracht met aardewerk aangetroffen. De sporen zijn te dateren in de 17de tot 18de eeuw (Berkers M., Stoops G., 2011). De locatie bevindt zich op ongeveer 1,6km ten zuidoosten van het onderzoeksgebied.

ID 151254

Site met walgracht (geen bebouwing) te zien op de kaart van Horenbault (1619). Mogelijk dateert de oudste vermelding in de literatuur van deze site uit de 14de eeuw (Charles L., e.a. 2008). De site ligt op ongeveer 1,6km ten zuidwesten van het studiegebied.

ID 151253

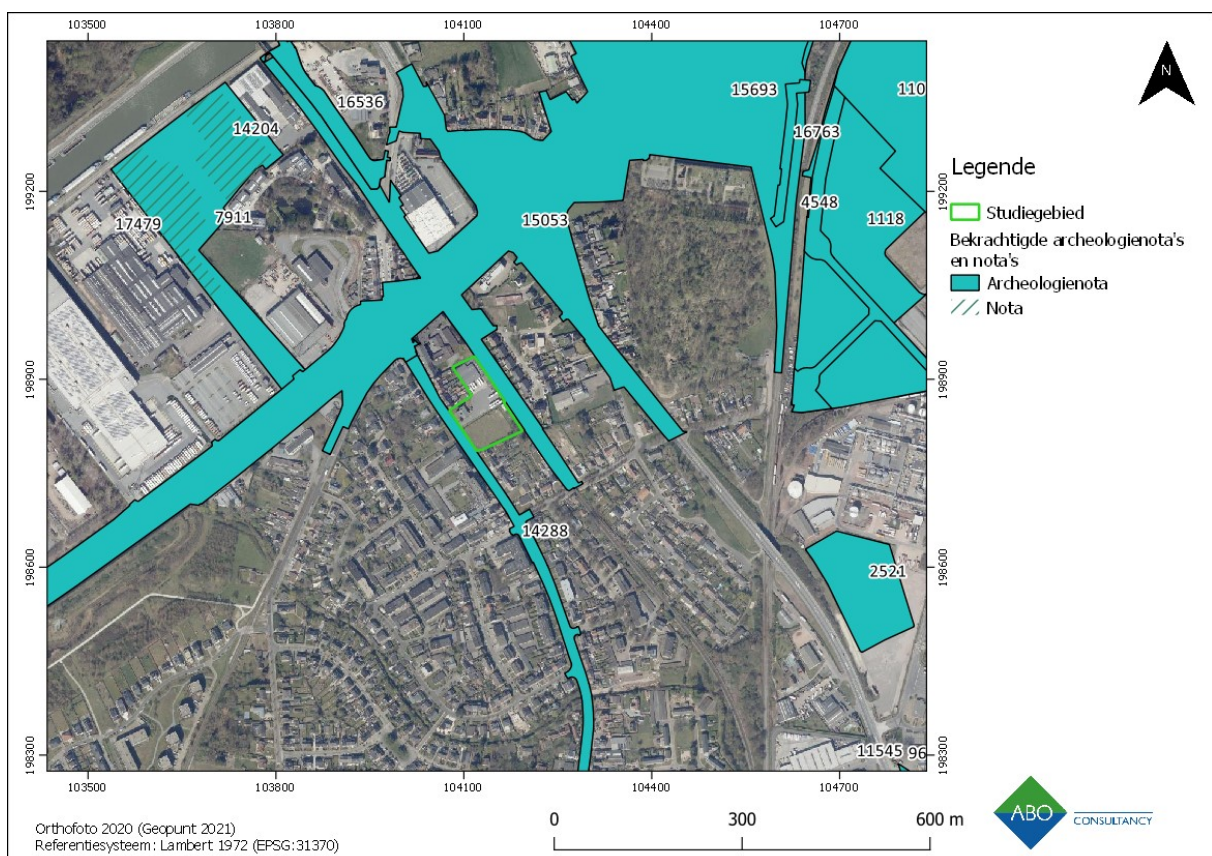
Site met walgracht gedetecteerd op de kaart van Horenbault (1619). Mogelijk is deze 15de-eeuws (Charles L., e.a. 2008). De site bevindt zich op ongeveer 1,7km ten zuidwesten van het studiegebied.

ID 151251

Bij een studie van de kaart van Horenbault (1619) werd hier een site met walgracht gedetecteerd (Charles L., e.a. 2008). De locatie bevindt zich op 2km ten zuidwesten van het studiegebied.

Verder moet ook nog vermeld worden dat de gemeente Evergem archeologisch gekend is voor sporen uit de Romeinse tijd (Agentschap Onroerend Erfgoed 2017d). Er werden reeds diverse nederzettingen en grafstructuren uit deze periode aangetroffen. De kans is dan ook niet onbestaande dat er ter hoogte van het studiegebied ook sporen uit de Romeinse periode terug te vinden zijn. Het centrum van Evergem bevindt zich op ca. 1,7km ten noorden van het studiegebied.

4.1.6 ARCHEOLOGIENOTA'S EN NOTA'S WAARVAN REEDS AKTE GENOMEN WERD

Figuur 31: Archeologienota's en nota's waarvan reeds akte genomen werd (Geopunt 2021)

Gezien het grote aantal archeologienota's in de omgeving zullen enkel de archeologienota's het dichtst bij het studiegebied besproken worden, namelijk ID 15053 en ID 14288.

De archeologienota met ID 15053 werd opgesteld naar aanleiding van de aanpassingen van de R4/WO. Het gaat hier dan om verbreding van het wegdek, lichten, fietstunnels, voetgangerstunnels,... In het kader van de archeologienota werden landschappelijke boringen uitgevoerd. De zones die verstoord waren konden dan ook al worden vrijgegeven in de archeologienota. Voor de overige zones is verder vooronderzoek noodzakelijk. Er worden voornamelijk sporen verwacht uit de prehistorie maar ook sporen uit latere periodes kunnen niet worden uitgesloten (Van Laere & Desmet 2020).

Naar aanleiding van de aanleg van een gescheiden rioleringsstelsel werd de archeologienota met ID 14288 geschreven. De werken zullen dieper gaan dan de bestaande riolering of niet volgens hetzelfde tracé lopen als de huidige riolering. Gezien de werken niet aan de beschermde Lieve zullen raken en de kans op sporen ouder dan de bestaande weg uit de nieuwe tijd klein is, is er geen potentieel tot kenniswinst en wordt geen verder vooronderzoek geadviseerd (Stoops 2020).

4.2 CARTOGRAFISCHE BRONNEN

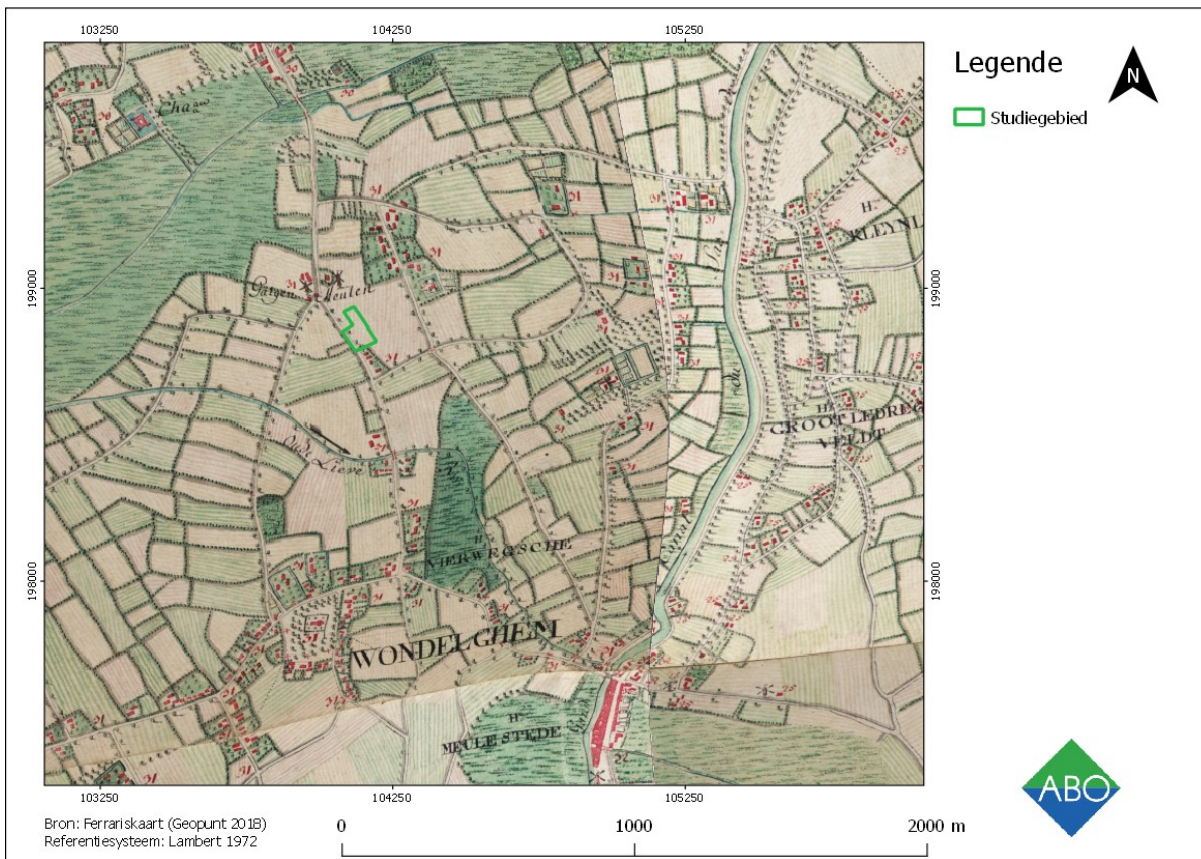
4.2.1 FRICKXKAART (CA. 1744)

Figuur 32: Het studiegebied aangeduid op de Frickxkaart (Geopunt 2021)

Op de Frickxkaart zien we dat het studiegebied (groen) zich ter hoogte van 'Winkelman' bevindt. Dit klopt niet en is een gevolg van het feit dat oude kaarten niet altijd correct gegeorefereneerd kunnen worden. In werkelijkheid bevindt het studiegebied zich meer naar het zuidoosten, waar 'Wandelghem' staat aangeduid. De oranje cirkel geeft bij benadering de correcte locatie weer. Gezien de beperkte graad van detail kan er aan de hand van deze kaart weinig gezegd worden over het studiegebied. We zien dat een aantal kleinere dorpen in de buurt van Wandelghem in de loop der jaren verdwenen zijn zoals Winkelman, Braem, Schaubrouck en Marsdeth. Het kanaal De Lieve dat in de 14de eeuw gegraven werd zien we duidelijk lopen op deze kaart.

4.2.2 FERRARISKAART (CA. 1770- 1778)

Figuur 33: De ruime regio rond het studiegebied (groen) op de Ferrariskaart (Geopunt 2021)

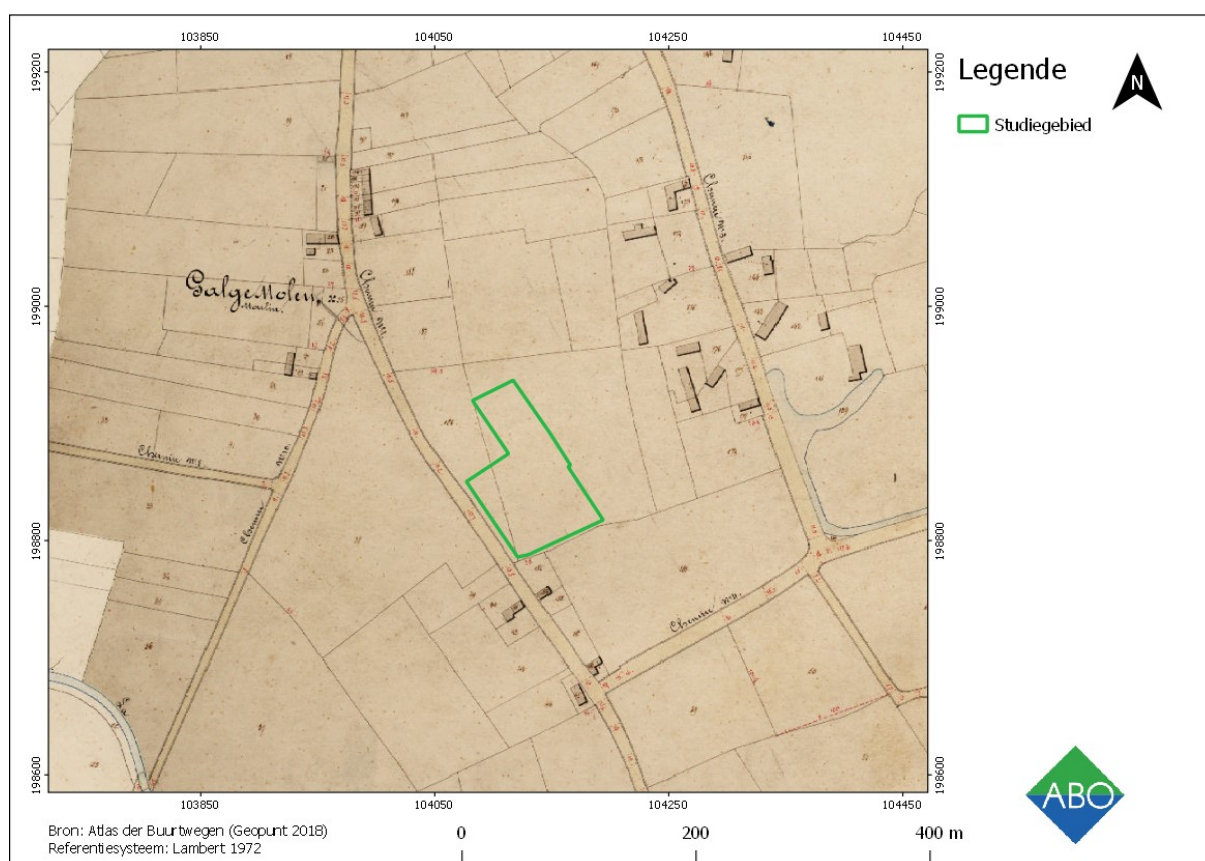
Op de Ferrariskaart voor de ruimere regio rond het studiegebied (zie dat het centrum van Wondelgem zich ten zuiden van het studiegebied bevindt. Iets dichter ten zuiden van het studiegebied zien we de ‘Oude Lieve’ aangeduid staan. Ten oosten van het studiegebied is een waterloop aangeduid als het ‘Canal du Sas’, het Saskanaal. De stroomrichting van de Oude Lieve duidt aan dat deze uitmondt in het Saskanaal.

Figuur 34: Het studiegebied aangeduid op de Ferrariskaart (Geopunt 2021)

Als we iets dichter inzoomen op de omgeving van het studiegebied dan zien we dat het voor het grootste gedeelte uit akkerland bestaat. Een klein gedeelte aan de zuidkant bevat nog net de grens van een bebouwd perceel met tuin. Het is mogelijk dat het akkerland waar het studiegebied deel van uitmaakte bij dit gebouw hoorde. Ten noorden van het studiegebied zien we twee molens met de aanduiding 'Galgenmeulen' en enkele huizen. Het tracé van de huidige Evergemsesteenweg is hier al zichtbaar en maakt in het westen deel uit van het studiegebied. Gezien oude kaarten niet altijd even exact te georefereren zijn bestaat de kans dat het studiegebied zich enkele meters naar het oosten bevindt en dus aan de weg grenst. Ten oosten van het studiegebied merken we nog een site met walgracht op. Het cijfer 31 op de kaart wijst er op dat de bewoning tot parochie nr. 31 behoort, dit is de parochie van Wondelgem.

4.2.3 ATLAS DER BUURTWEGEN (CA. 1840)

Figuur 35: Het studiegebied aangeduid op de Atlas der Buurtwegen (Geopunt 2021)

Op de Atlas der Buurtwegen zien we dat het studiegebied uit 2 percelen bestaat. Er is geen bebouwing zichtbaar, vermoedelijk gaat het ook in deze periode om akkerland. Het perceel ten zuiden van het studiegebied is nu in twee delen verdeeld met op elk van de delen een gebouw. De site met walgracht ten oosten van het studiegebied is verdwenen. Wel merken we op ongeveer dezelfde plaats een onregelmatig lopende gracht op. Vermoedelijk is dit een overblijfsel van de vroegere walgracht. Ten noorden van het studiegebied zien we een molen aangeduid staan als de 'Galgemolen'. De tweede molen is nu verdwenen. De huidige Evergemsesteenweg wordt hier aangeduid als 'Chemin n° 1'.

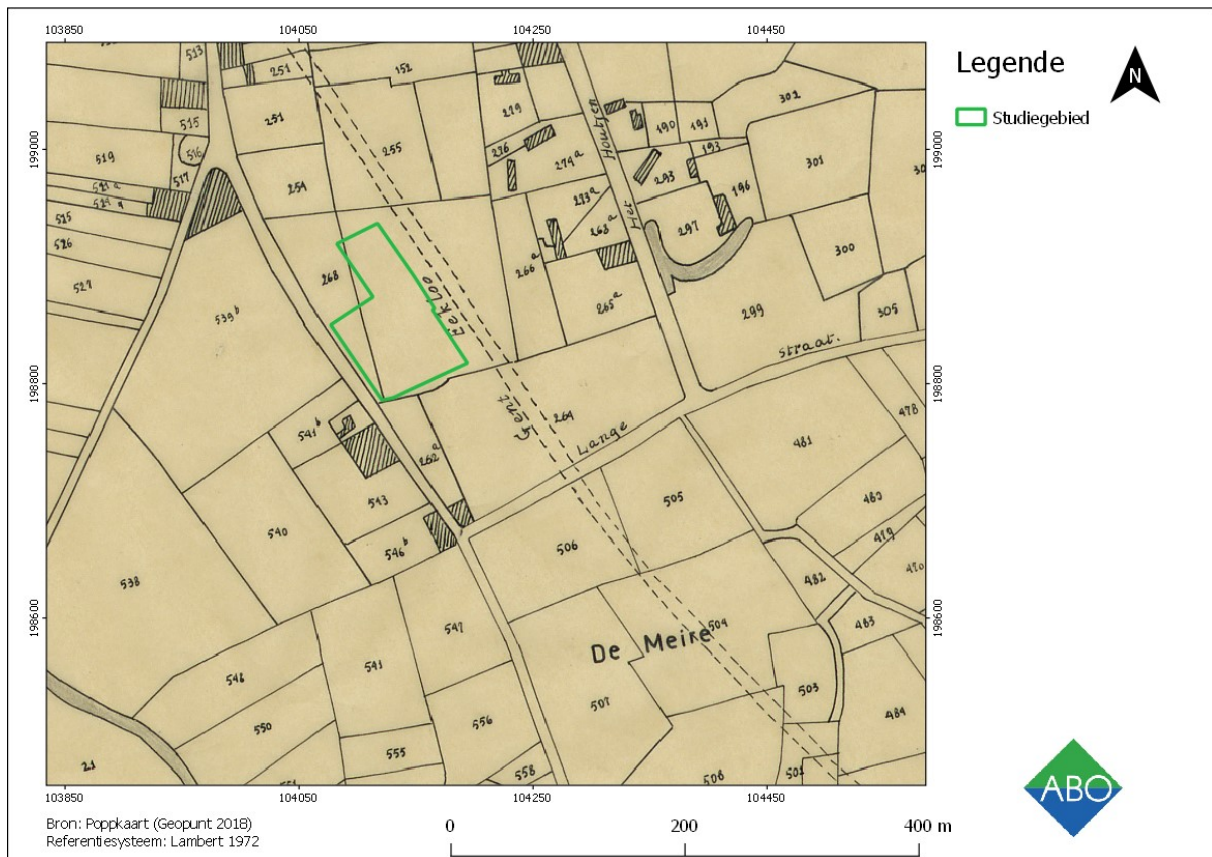
4.2.4 VANDERMAELENKAART (CA. 1846-1854)

Figuur 36: Het studiegebied aangeduid op de Vandermaelenkaart (Geopunt 2021)

Op de Vandermaelenkaart zien we voor het eerst de spoorlijn Gent-Eeklo net ten oosten van het studiegebied verschijnen. Deze spoorlijn werd geopend in 1861, ten tijde van deze kaart was ze dus nog niet in gebruik. Ze werd vermoedelijk wel aangelegd in deze periode en is daarom weergegeven op de kaart. Het kanaal van De Lieve zien we ten zuiden van studiegebied. De aanduiding 'Passage d'Eau' is hier bij geschreven. Ten noorden van het studiegebied staat de 'Galge Molen' aangeduid. Ten oosten van het studiegebied zien we het gehucht 'Heytjens'. Net ten zuiden van het studiegebied (aan dezelfde kant van de weg) is nu nog maar één gebouw zichtbaar.

4.2.5 POPP-KAART (CA. 1842-1879)

Figuur 37: Het studiegebied aangeduid op de Poppkaart (Geopunt 2021)

Op deze kaart zien we dat het studiegebied nog steeds uit 2 percelen bestaat. Het perceel ten zuiden van het studiegebied heeft dezelfde vorm behouden als op de Atlas der Buurtwegen, alleen staat er nu nog maar één huis op. De spoorlijn Gent-Eeklo is duidelijk aangeduid ten oosten van het studiegebied. Het kanaal van De Lieve is zichtbaar in de linkerbenedenhoek van de kaart. De loop van de Evergemsesteenweg is nog steeds hetzelfde als op de voorgaande kaarten. De molen ten noorden van het studiegebied is nu verdwenen.

4.3 RECENTE LANDSCHAPSVERANDERINGEN

Figuur 38: Het studiegebied op de kaart van het ministerie van Openbare werken en Wederopbouw (Geopunt 2021)

Op deze kaart van het Ministerie van Openbare werken en Wederopbouw, die tussen 1950 en 1970 werd gemaakt zien we dat het perceel min of meer zijn huidige vorm heeft. Enkel naar het noorden is het perceel iets groter op deze kaart. Er is sprake van lintbebouwing langsheen de Evergemsesteenweg. Op het perceel zelf is op deze kaart nog geen bebouwing te zien. De eigenaar van Ganda Cars bouwde in 1962 op het perceel een woning en loodsen voor de autobussen. Voordien was het perceel in gebruik als landbouwgrond. Twee foto's uit 1962, genomen voor de bouwaanvraag, bevestigen dit beeld. Op figuur 39 en 40 zijn duidelijk de koolgewassen op de akker te zien. De Evergemsesteenweg was in deze periode aangelegd met kasseien. We zien op figuur 40 ook dat het perceel nog doorloopt achter de tuinen van de naburige huizen. Dit is ook te zien op de kaart van het Ministerie voor Openbare werken en Wederopbouw.

Figuur 39: Foto van het studiegebied uit 1962 (Stadsarchief Gent, 2021)

Figuur 40: Foto van het studiegebied uit 1962 (Stadsarchief Gent, 2021)

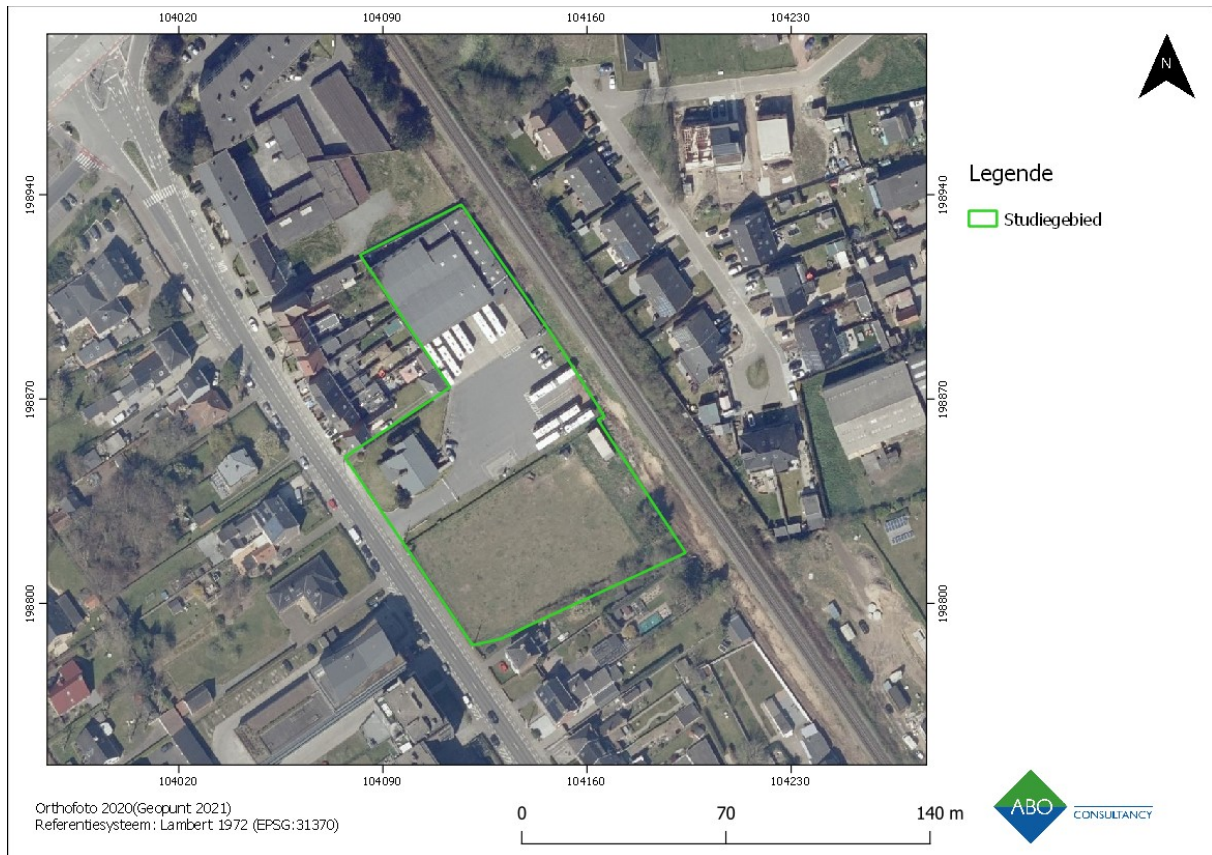

Figuur 41: Het studiegebied op een luchtfoto uit 1971 (Geopunt 2021)

Figuur 42: Het studiegebied op een luchtfoto uit de periode 1979-1990 (Geopunt 2021)

Op de luchtfoto's uit 1971 (figuur 41) en 1979-1990 (figuur 42) zijn de busloodsen van Ganda Cars goed te zien. Ook de woning is duidelijk herkenbaar. Gezien we weten dat deze gebouwen alle in 1962 gebouwd zijn ligt dit beeld volledig in de lijn der verwachtingen. Op de luchtfoto uit 2017 (figuur 43) zien we dat de situatie nagenoeg het zelfde gebleven is. Het nieuwe bureaugebouw uit 2001 is er bijgekomen aan de noordoostelijk zijde en het asfalt op de parking lijkt ook vernieuwd. Verder zijn er geen veranderingen gebeurd. Ergens tussen 1962 en nu verdwenen ook de kasseien en werd de Evergemsesteenweg geasfalteerd.

Figuur 43: Het studiegebied op een luchtfoto uit 2020 (Geopunt 2021)

5 BESLUIT

5.1 INTERPRETATIE EN DATERING

Op basis van landschappelijke en archeologisch/historische gegevens kan een inschatting gemaakt worden van de aard en ouderdom van eventuele archeologische vindplaatsen ter hoogte van het studiegebied.

Het studiegebied ligt op ca. 1km ten noordoosten van de dorpskern van Wondelgem. Het studiegebied ligt in een laaggelegen landschap. Het gebied is niet drassig wat het aantrekkelijk maakt voor menselijke bewoning en landbouwactiviteiten. De enige ophogingen in het landschap zijn artificiële ophoging ten behoeve van nutsinfrastructuur (spoorlijn, wegtracé,...). Binnen het terrein zijn er geen noemenswaardige hoogteverschillen met uitzondering van de artificiële ophoging waarop de woning aan de straatzijde staat. Deze is ongeveer 1,5m hoog.

Bodemkundig bestaat het studiegebied bijna volledig uit bodemtype **Scc(h)**. Het gaat hier dan om matig droge, lemige zandgronden met een verbrokkelde textuur B-horizont. Deze grond is geschikt als landbouwgrond, maar minder geschikt als weiland gezien de gevoeligheid voor droogte in de zomer. Op historische kaarten zien we dat deze grond zeker vanaf de 18de eeuw in gebruik geweest is als landbouwgrond. Door foto's genomen in 1962 (cf. hst. 4.3) weten we dat het terrein tot dan in gebruik gebleven is als landbouwgrond.

Op basis van de Inventaris Onroerend Erfgoed kan gesteld worden dat Wondelgem teruggaat tot een kroondomein uit de Merovingische periode. Dit kroondomein situeerde zich nabij 'Vroonstalle' op ongeveer 1km ten zuiden van het onderzoeksgebied. Het bouwkundig erfgoed in de omgeving dateert vanaf het interbellum en later, dit is dan ook minder relevant. De beschermde monumenten in de buurt dateren uit de 16de eeuw en later. Enkel het kanaal De Lieve is ouder, dit werd gegraven in de 13de eeuw. Het zorgde waarschijnlijk ook voor economische bloei in de regio, in het bijzonder van de wol- en lakennijverheid.

De middeleeuwen zijn dan ook sterk vertegenwoordigd in de CAI-meldingen in de buurt. Er werden voornamelijk vondsten gemeld vanaf de middeleeuwen tot de nieuwe tijd. Een uitzondering hierop is de vondst van twee grafheuvels en een vermoedelijk langbed uit de bronstijd op ongeveer 450m ten westen van het studiegebied. De kans bestaat dan ook dat er in de omgeving een nederzetting uit de bronstijd terug te vinden is die bij het grafveld hoorde. Bijkomend is de kans ook niet onbestaande dat er zich nog grafstructuren uit de metaaltijden in de regio bevinden. Op 150m ten oosten van het studiegebied werd bij toeval een microkling uit de prehistorie aangetroffen. De kans op vondsten uit de prehistorie is eerder laag is gezien de laaggelegen ligging van het studiegebied in het landschap en de afwezigheid van natuurlijke waterlopen (Elke waterloop in de onmiddellijke omgeving is aangelegd). Toch kunnen sporen uit deze periode niet worden uitgesloten. Bijkomend moet ook nog vermeld worden dat de gemeente Evergem archeologisch gekend is voor vondsten uit de Romeinse periode (cf. 4.1.6). Gezien het centrum van deze gemeente zich op slechts 1,7km ten noorden van het studiegebied bevindt is er ook kans op het aantreffen van sporen uit deze periode.

Samenvattend kan gesteld worden dat er een vrij reële kans is op het aantreffen van sporen uit de metaaltijden, gezien de nabijheid van het grafveld. Mogelijk zijn er ook sporen uit de Romeinse periode aanwezig, gezien de nabijheid van Evergem. Er is ook een grote kans op sporen uit de middeleeuwen, post-middeleeuwen en de nieuwe tijd gezien Wondelgem vanaf de Merovingische periode tot nu

steeds bewoond is geweest. De kans bestaat ook dat er in het bodemarchief sporen terug te vinden zijn van de talrijke verwoestingen waaraan Wondelgem in de post-middeleeuwen en nieuwe tijd ten prooi viel. De huidige Evergemsesteenweg is te zien op de Ferrariskaart (18de eeuw) en is mogelijk ook ouder. Dit verhoogt de kans op bewoningssporen binnen het studiegebied.

5.2 INSCHATTING POTENTIEEL TOT KENNISVERMEERDERING

Het nieuwe filiaal van Lidl dat zal worden aangelegd bestaat uit het winkelgebouw zelf (ongeveer 2.350m²) en een ruime parking rondom (ongeveer 4.902m²). De winkel zal gefundeerd worden met sleuffunderingen ter hoogte van de muren. Deze zullen tot -80cm-mv diep gaan. De binnenzijde van de winkel zal bestaan uit een vloerplaat die minimaal tot -50cm-mv diep gaat. Voor de geplande loskade in de noordoostelijke hoek van het gebouw zal de verstoring tot -1,80m-mv diep reiken. De parkeerzone zal aangelegd worden met een laag asfalt die minimaal tot -50cm-mv reikt

De diepte van de geplande werken zou dus het eventueel aanwezige archeologisch potentieel kunnen verstoren. De kans bestaat dat er sporen aanwezig zijn vanaf de metaaltijden tot de nieuwe tijd. Zeker de aangetroffen grafheuvels in de buurt van het studiegebied geven een mooie kans op het aantreffen van sporen uit de metaaltijden. Er is ook een grote kans op het aantreffen van sporen uit de vroege middeleeuwen gezien de nabijheid van het Merovingische kroondomein. Vanaf de middeleeuwen en zeker voor de nieuwe tijd bestaat de kans dat er eventuele archeologische resten bewaard zijn, gezien het studiegebied vanaf dan steeds op de historische kaarten weergegeven wordt als akkerland. Dit gebruik als akkerland bleef overigens stand houden tot 1962, wanneer het bedrijf Ganda Cars zich op het terrein vestigde.

Op basis van de bureaustudie is het potentieel tot kenniswinst **matig tot hoog**. Bijgevolg wordt op basis van het voorgaande dan ook verder archeologisch onderzoek geadviseerd.

5.3 SAMENVATTING

Deze archeologienota werd opgesteld door ABO NV naar aanleiding van de bouw van een filiaal van een warenhuisketen. Het doel van dit onderzoek was driedelig. Ten eerste werd op basis van de beschikbare informatie nagegaan of er archeologische resten te verwachten zijn op het terrein. Ten tweede werd nagegaan hoe goed deze archeologische resten zijn bewaard en in hoeverre ze zijn bedreigd door de geplande bouwwerken. Ten derde werd nagegaan wat het potentieel tot kennisvermeerdering is.

- 1) Uit het historische, archeologische, en landschappelijk onderzoek (hfst.3 en 4) blijkt dat studiegebied en de ruime omgeving errond gelegen is in een lagergelegen landschap. De bodem bestaat volledig uit type **Scc(h)**, een matig droge, lemige zandgrond die geschikt is als landbouwgrond. Voor weiland is dit bodemtype minder geschikt, gezien de droogtegevoeligheid in de zomer. Op historische kaarten vanaf de 18de eeuw zien we ook dat het terrein gebruikt werd als akkerland. Pas vanaf 1962 komt hier verandering in en vestigt het bedrijf Ganda Cars zich op het studiegebied. Tot aan de vestiging van Ganda Cars is het terrein dus onverstoorde gebleven.
- 2) Momenteel is het studiegebied is het noordelijke deel van het studiegebied volledig verhard. Aan de noordkant staat er een autobusloods en bureaugebouw. De geplande werken voorzien in de bouw van een winkel met een minimale diepte tot -50cm-mv. Ter hoogte van de muren zal een sleuffundering geplaatst worden die tot -80cm-mv gaat. Aan de westelijke zijde van de

winkel is een laad-en loskade voorzien, hier gaat de diepte plaatselijk tot -1,80cm-mv. De verhardingen rond de winkel zullen tot -50cm-mv diep reiken.

- 3) Het archeologisch potentieel is **matig tot hoog** op basis van een landschappelijke, historische en archeologische analyse. Er is een vrij reële kans is op het aantreffen van sporen uit de metaaltijden, gezien de nabijheid van funeraire structuren uit de bronstijd (cf.4.1.6). Er is ook een kans op het aantreffen van sporen uit de Romeinse periode, gezien de nabijheid van Evergem. Hier werden reeds een groot aantal sporen uit deze periode aangetroffen bij eerder archeologisch onderzoek (cf. 4.1.6). Ook is er grote kans op sporen uit de middeleeuwen, post-middeleeuwen en de nieuwe tijd gezien Wondelgem vanaf de Merovingische periode tot nu steeds bewoond is geweest. De kans bestaat ook dat er in het bodemarchief sporen terug te vinden zijn van de talrijke verwoestingen waaraan Wondelgem in de nieuwe tijd ten prooi viel. De huidige Evergemsesteenweg is te zien op de Ferrariskaart (18de eeuw) en is mogelijk ook ouder. Dit verhoogt de kans op bewoningssporen binnen het studiegebied.

Op basis van de bureaustudie is het potentieel tot kenniswinst **matig tot hoog**. Met uitzondering van de woning is de verstoring mogelijk onder de huidige bebouwing beperkt gebleven (cf. hst.5), waardoor deze zones mee zullen worden opgenomen in het onderzoek. Hiervoor dienen deze gebouwen eerst te worden afgebroken.

Op basis van bovenstaande argumenten worden landschappelijke boringen geadviseerd om de landschappelijke bodemgesteldheid en eventuele verstoringen in kaart te brengen. Indien uit deze boringen een potentieel tot steentijd blijkt dient een steentijdtraject bestaande uit verkennen en eventueel waarderende boringen gevolgd te worden. Nadien volgt een proefsleuvenonderzoek om sporen jonger dan de steentijd in kaart te brengen.

6 KWALITEITSCONTROLE EN ONDERTEKENING

Naam	Functie	Handtekening	Datum
Patrick Hambach	General Director		20 april 2021
Toon Moeskops	Business Unit Manager		16 juni 2021
Jan Coenaerts	Archeoloog / Kwaliteitsverantwoordelijke		16 juni 2021

7 BIBLIOGRAFIE

Agentschap Onroerend Erfgoed 2017a: Evergemsesteenweg [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/103413> (geraadpleegd op 13 maart 2018).

Agentschap Onroerend Erfgoed 2017b: Kanaal De Lieve [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/301119> (geraadpleegd op 13 maart 2018).

Agentschap Onroerend Erfgoed 2017c: Wondelgem [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/121124> (geraadpleegd op 13 maart 2018).

Agentschap Onroerend Erfgoed 2017d: Evergem [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/121317> (geraadpleegd op 22 maart 2018).

Berkers M. & Stoops G. 2011, Gent Meulesteedsesteenweg Archeologisch Verslag Vergunning 2008/212, Stad Gent Dienst Stadsarcheologie.

Bogemans F., Baeteman C., 2006: Kaartblad 14: Toelichtingen bij de Quartairgeologische kaart van België – Vlaams gewest. Ministerie van de Vlaamse gemeenschap, afdeling Natuurlijke Rijkdommen en Energie, Brussel.

CadGIS 2017: Kadasterkaarten [online], http://ccff-test1.minfin.be/cadgisweb/?local=nl_BE (geraadpleegd op 12 april 2021).

Centrale Archeologische Inventaris: CAI 2021.

Charles L., Laleman M.-C., Lievois D. & Steurbaut P. 2008, Van walsites en speelhoven. Het vrije van Gent bij Jacques Horenbault (1619), Gent.

De Vos S. & Pype P. 2007, Wondelgem - Lange Velden (Gent, Oost-Vlaanderen), rapport Ruben Willaert bvba.

DOV Vlaanderen Bodemverkenner 2021: Topografische kaarten [online], <https://www.dov.vlaanderen.be/portaal/?module=public-bodemverkenner#ModulePage> (geraadpleegd op 12 april 2021)

Geopunt Vlaanderen 2021: Basiskaarten (Luchtfoto 2020, Stratenplan) [Online], <http://www.geopunt.be/kaart> (geraadpleegd op 12 april 2018).

Geopunt Vlaanderen 2018: Historische kaarten (Ferraris, Atlas van Buurtwegen, Vandermaelen, Popp) [Online], <http://www.geopunt.be/kaart> (geraadpleegd op 12 april 2021).

Geopunt Vlaanderen 2018: Bodem kaarten (Bodemtypes, Bodemgebruik, Bodemerosie, WRB Soil Units, Tertiaire formaties, Quartaire formaties) [Online], <http://www.geopunt.be/kaart> (geraadpleegd op 12 april 2021).

Inventaris bouwkundige Erfgoed: IBE 2021.

Messiaen L., De Logi A. 2013: Wondelgem- Vroonstalledries, DL&H-rapport 10, Landegem.

Nationaal Geografisch Instituut (NGI): Topografische kaart (1:10.000), [Online], www.ngi.be (geraadpleegd op 12 april 2021).

Semey J. & Vanmoerkerke J. 1983, Vondstmeldingen. Wondelgemstraat, Koestraat - Liefkensstraat, in: Stadsarcheologie. Bodem en monument in Gent, jg. 7 afl. 3, p. 38.

- Steurbaut P. & Vermeiren G. 2007, Redersplein, in: Archeologisch onderzoek in Gent 1999-2006. Stadsarcheologie. Bodem en monument in Gent, reeks 2, nr. 1, pp. 98-99
- Stoops G. 2008, Wondelgem, Botestraat 98-100, in: Archeologisch onderzoek in Gent 1997-2008. Stadsarcheologie. Bodem en monument in Gent, reeks 2 nr. 2, pp. 182-185
- Stoops G. 2008a, Wondelgem, Woestijnegoedlaan 14-16, in: Archeologisch onderzoek in Gent 1997-2008. Stadsarcheologie. Bodem en monument in Gent, reeks 2 nr. 2, pp. 190-191
- Stoops G., 2020. Gent-Wondelgem, Evergemsesteenweg. Gent: Stadsarcheologie Gent.
- Van Heuverszwijn F. & Vanmoerkerke J. 1982, Vondstmeldingen. Wondelgem, in: Stadsarcheologie 6/2, p. 50
- Van Laere E., Desmet C., 2020. Archeologienota R4 Ringvaart – N9. Bassevelde: BAAC bvba.
- Van Ranst E & Sys C., 2000, *Eenduidige legende voor de digitale bodemkaarten van Vlaanderen (Schaal 1:20 000)*, Laboratorium voor bodemkunde, Universiteit Gent, Gent.